

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odrece ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopijene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

PITANJE JUŽNOGA TIROLA

je riješeno. Opcija od 31. decembra prošle godine — čiji je rezultat poznat — značila je formalnu sankciju sa strane onih, kojih se to pitanje najviše ticalo, jednog već gotovoga čina, na kojem se više nije dalo ništa promijeniti. Stvarno je pitanje Južnoga Tirola bilo riješeno već davno prije, onim časom naime, kad su Njemačka i Italija, odnosno u njihovo ime Führer i Duce odlučili da to pitanje skinu s dnevnoga reda.

U svom govoru namijenjenom Duceu — kako je to prošlih dana istakla i njemačka poluslužbena agencija — što ga je održao 7. V. 1938. vođa Reicha je podsjetio na tragičnu sudbinu, što se nekada propustila prilika da se između Rimljana i Germana povuče jasna granična linija. Poučene iskustvom od 2.000 godina Njemačka i Italija, koje su postale neposredne susjede, htjele su da priznaju one prirodne granice, koje je povukla povijest obaju naroda. Ta granica će, nastavio je Hitler, jasnim odvajanjem životnoga prostora omogućiti ne samo trajnu suradnju već će služiti kao most za obostranu pomoć i potporu.

Prirodna granica između Italije i Njemačke na Brenneru postat će dakle — kad se dovrši akcija iseljivanja onih koji su se izjavili za Njemačku, na čemu se sada radi — ujedno i etničkom granicom između dva naroda, koje su njihovi režimi politički tako usko povezali. No i bez obzira na citirani Hitlerov govor bilo je i od prije jasno, da nacionalni socijalizam gleda na pitanje Južnoga Tirola isključivo u vidu političkih interesa i da interes samoga Južnoga Tirola podređuje interesima prijateljstva i savezništva s talijanskim narodom odnosno s fašizmom. Zbog toga sama opcija u Južnom Tirolu nije s te strane bila ni od kakve važnosti, jer je pitanje preseljenja Nijemaca iz Južnoga Tirola odnosno napuštanje Južnoga Tirola bilo mierodavno već prije riješeno, bez njih samih.

Ipak rezultat plebiscita, po kome se nešto manje od 185.000 Nijemaca, koji su stalno bili nastanjeni u Južnom Tirolu, odlučilo napustiti svoju domovinu, važan je upravo zbog te činjenice, zbog tolikog broja Nijemaca. Za buduću karaktera Južnoga Tirola nije dakako to od značenja — jer će sada asimilacija u Južnom Tirolu moći ići bržim tempom budući da ne će naići na otpor njemačkoga života — ali je svakako značajno kao činjenica da se koncem godine 1939. našao toliki broj Nijemaca u Južnom Tirolu, koji je toliko veći, ako uzmemo u obzir da je znatan broj odlučio ostati na domaćem tlu.

Lojalno treba priznati, da je takav rezultat bio moguć zato, jer su talijanske oblasti učinile sve, da Nijemci Južnoga Tirola slobodno izraze svoju volju da li žele ostati u Italiji ili će se radije iseliti.

Rekli smo, da je pitanje Južnoga Tirola tretirano u prvom redu kao političko pitanje. S te strane — kad se apstrahiraju nacionalno-osjećajni momenti — na riješenje toga pitanja gleda se i u Njemačkoj kao na uspjeh, jer je time nestalo — vele Nijemci — i posljednjeg pitanja, koje bi moglo pomutiti osjećaje prijateljstva i savezništva između Njemačke i Italije, odnosno između nacionalsocijalizma i fašizma.

Da se i na talijanskoj strani smatra to uspjehom ne treba posebno ilustrirati. I talijanska strana vidi u rezultatu opcije u Južnom Tirolu eliminiranje svakoga povoda nesporazumima, koji bi mogli direktno pomutiti odnose između Njemačke i Italije, a vidi dakako i proširenje talijanske etničke granice, koja se sada na Brenneru sasvim poklapa s državnom granicom.

U Njemačkoj se na pitanje povratka Nijemaca iz Južnoga Tirola gleda — što je i razumljivo — u sklopu povratka ostalih njemačkih grupa iz Baltika i dijelova Poljske, koji su sada pod ruskom vlašću. To pitanje povratka njemačkih doseljenika znači istina s jedne strane odricanje prava na te teritorije odakle dolaze te njemačke skupine, ali nema sumnje da to znači jačanje kompaktnosti Nijemstva unutar proširenih granica III Reicha. S time u vezi je interesantno napomenuti jednu okolnost iz pisanja njemačke štampe, koja veli, da je njemački mač i za te njemačke povratnike iz drugih zemalja oslobodio životni prostor, koji je nekada već bio njemački prostor.

U Njemačkoj se kvitira odluka Južnih Tirolaca da se odane isele. Nema nikakve sumnje o tome, da je njihova odluka bila teška, veli jedan njemački list. Stotine su Južnotirolski seljaci živjeli na svojim imanjima, a građani-obrtnici u lijepim južnotirolskim gradovima. Domovinska ljubav i domovinska vjernost Tirolaca je poslovična, a ako je potreban još koji dokaz za tu ljubav i za tu vjernost, tada je dovoljno spomenuti da su izdržali oba decenija od godine 1919 ovamo unatoč svim zaprekama. A sada su se ipak, veli spomenuti list dalje, odlučili da napuste svoj stari dom i to zato, jer ih je pozvao Führer i jer su shvatili da

PISMO IZ RIMA

ZAŠTO ITALIJA NIJE UŠLA U RAT

To pitanje, koje je bilo aktualno onoga časa kad je izbio novi svjetski rat, odnosno kad je Njemačka ušla najprije u borbu protiv Poljske, a zatim i protiv Francuske i Engleske, nije ni sada, kad rat ulazi u šesti mjesec, prestalo biti manje aktualno, i bit će od interesa sve dotle dok se odnos ratujućih strana ne promijeni eventualnom intervencijom Italije. Zbog toga je od posebnog interesa članak, što ga je objavio časopis »Nova Evropa« u svom posljednjem broju (za januar). Članak nosi naslov »Zašto Italija nije ušla u rat« i mi ga prenosimo za naše čitatelje gotovo doslovce, izostavljajući zbog pomanjkanja prostora samo neke manje važne pasuse. Pisac, dr. Oton Ambrož, koji već nekoliko mjeseci boravi u Rimu, te ima prilike da izbliza promatra držanje Italije i razvoj njene vanjske politike, prikazuje u svom članku razloge zbog kojih je Italija ostala neutralna dotično u stavu iščekivanja. Dr. Ambrož, koji — rekli bismo — govori o Italiji s neprikrivenim priznanjem a i dobrim razumijevanjem, piše:

Iako ima dosta sličnosti između 1914. i 1939. očigledno je važno pitanje talijanskog neulaženja u rat ovaj put mnogo prije objašnjeno i sa službene strane nego godine 1914., kada se dugo živjelo u neizvjesnosti, tako da se napokon kod Centralnih Sila počelo govoriti čak o nekakvoj »izdaji« Italije. Poslije govora grofa Ciana u Komori Fašističkih Organizacija i Korporacija, poslije opširnih i dugotrajnih komentara u cjelokupnoj talijanskoj štampi, i poslije reakcije koja je nastupila zatim u štampi obih ratujućih strana, može se sada dobiti sasvim jasna slika nesamo o razlozima koji su opredijelili Italiju da ne udje u rat, već i o mogućnostima koje bi vjerojatno nastupile ako bi se ovo talijansko stanovništvo promijenilo. Uskoro zatim počeo je i poluslužbeni komentator talijanskog Pretsjedništva Vlade, dr. Virginio Gayda, objavljivati (u »Giornale d'Italia«) cijeli niz članaka o odnosu između Italije i nekadašnje Antante, s naročitim pogledom na Londonski Pakt. Iako su ta razmatranja, po tvrdnji samoga autora, imala prvenstveno historijsko značenje, ipak su ona i u Rimu i u inozemstvu izazvala veliku pažnju, jer između stava Italije iz 1914. i ove iz 1939. ima odista mnogo sličnosti; a onda i zato, što Londonski Pakt — po mišljenju rimskih političkih krugova — nipošto ne spada u povijest, budući da su, nakon otkaza sporazuma s Lavalom, ponovo otvorena sva, ili bar većina, onih pitanja koja je taj tajni ugovor predviđao. Ostalo je još pitanje: da li Italija smatra baš ovaj momenat povoljnim da pokrene sva ona pitanja pred zapadnim saveznicima, ili će to učiniti kasnije, u prilikama za sebe povoljnijim, kad bi njezin stav mogao postati odlučnijim?

Na jednom mjestu u svom izlaganju kaže Gayda, sasvim točno, da se ne može osigurati budućnost ako se ne upoznađu zablude prošlosti. Sta je uopće dovelo Italiju u Trojni Savez — pita on — prije godine 1914? Po njegovu tumačenju, to su bili defenzivni razlozi: potreba dugotrajnog primirja s Austrijom nakon ratova za talijansko ujedinjenje, i otpor protivu neprijateljskog držanja Francuske, koje je došlo do izražaja naročito poslije okupacije Tunisa. Već u julu 1913. Bečka Vlada javila je u Rim, da sprema »defenzivnu« akciju protiv Srbije; ali je dobila otud ispravan odgovor, da se takva akcija nikako ne može smatrati defenzivnom, te da zbog toga ne može obvezati Italiju. Austro-Ugarska i Njemačka, poslije tog odgovora, pripremale su u tajnosti rat, neobavješćujući svoga saveznika, čime su već kršili obavezu konzultiranja određenu prvim članom tripartitnog ugovora. Ali to nije bilo sve. Kada se je talijanski ambasador, poslije Sarajevskog atentata izričito raspitivao u više mahova kod tadašnjeg njemačkog ministra vanjskih poslova (von Jagowa), dobivao je stalno odgovor, da je rat isključen, i da su sve ruske prijetnje samo »bluff«, iako su Centralne sile tada već računale sa mogućnošću ruske intervencije. 20. jula 1914. javio se talijanski ambasador ponovo u Wilhelmstrasse, da pita ministra, da li se može pouzdati u mir, jer hoće da putuje na dvadesetdnevni odmor? Začudo, njemački ministar ga je ponovo uvjeravao da ne će biti rata, a već 23. jula predat je austrijski ultimatum Srbiji, i toga dana austrougarski ambasador u Rimu obavijestio je o njemu rimsku vladu, koja je tekst ultimatum primila tek idući dan! Ali je zato odmah, već taj drugi dan, talijanski ministar vanjskih poslova (Di San Giuliano) protestirao u Beču protiv kršenja člana sedmog savezničkog ugovora, koji je određivao status quo na Balkanu, odnosno dopuštao promjene tek po prethodnom sporazumu između sila potpisnica. Prema tomu, Italija je s punim pravom mogla da najavi sve rezerve i svoju slobodu akcije, jer su Austro-Ugarska i Njemačka prekršile tripartitni ugovor, a ne Italija.

Londonski pakt predstavljao je, po tumačenju Gayde, minimum talijanskih zahtjeva, — kompromis između talijanskog i ruskog stanovništva, koje je zastupalo slavenske interese na Balkanu. Kolonijalni zahtjevi Italije nisu točnije određivani, a njezine pretenzije u jadranskom i balkanskom životnom prostoru osporavane su. Medjutim, već prvi ugovor o prijateljstvu između jadranskih susjeda (iz godine 1924.) imao je da dokaže, da u pogledu Jadrana Italija nije smatrala londonski pakt kao nešto konačno i nepromjenljivo.

Medjutim Italija, koja je pobijedila u ratu, izgubila je mir! U svemogućem odboru četvorice pobjedničkih velikih sila, tri njegova člana bili su u stvari uvijek protiv Italije: londonski pakt kao tajni nisu htjeli izvršiti; odbili su sve talijanske zahtjeve u pogledu nedjeljiva mirovnoga ugovora; i uopće nisu posturali s Italijom kao s ravnopravnom velikom silom. Tako je došlo do Versailleskoga ugovora, nepravdnoga i uvredljivog za pobjedničku Italiju; Saveznici su odbili od sebe Italiju, pa se već tu rodio talijanski revizionizam, koji ju je jednoga dana morao zbližiti s Njemačkom, što je sve imalo onda tako teške posljedice dok konačno nije izbio i novi rat.

Italija je u Milanu jasno dala na znanje, da joj je potrebno za punu vojničku spremu još tri godine; a Njemačka je nato predložila čak četiri do pet godina! Osim toga, Njemačka je obećala da ne će pokretati nikakva pitanja koja bi mogla izazvati poteškoće; a napose je za poljsko pitanje izjavila, da će se riješiti diplomatskim putem. Tako je došlo do berlinskog pakta (22. maja), koji je imao jedino da uspostavi ravnotežu prema britansko-francuskom savezu. Vojničke garancije zapadnih veleisla Poljskoj u Rimu su, doduše, odmah shvaćene vrlo ozbiljno, pa je Duce upozorio britanskog ambasadora, da je opasno — ovakvom bezuvjetnom garancijom — staviti mir u Evropi u potpunu zavisnost od poljske vlade. Ali, kad se u ljetu odnos s Poljskom sve više pogoršavao, usprkos prijašnjih njemačkih uvjerenja, te kad su Talijani vidjeli da Nijemci opasno preduhitruju stvari, predložili su sastanak u Salzburgu (koji je održan između 11. i 13. augusta), da se spase mir. Ovaj sastanak bio je neobično dramatski, i po Rimu se još i danas pričaju mnoge pojedinosti, koje se djelomično i službeno potvrđuju. O tome sastanku nije uopće izdan komunike, jer je tu počelo razmišljanje između dviju dotada u svemu složenih savezničkih sila. Grof Ciano je predložio bio zajedničku izjavu: da se sva goruća pitanja mogu još uvijek riješiti mirnim, diplomatskim, putem; ali su to Nijemci odbili izjavljujući, da je prekasno, jer da je Poljska dala već dovoljno dokaza svoje slabe volje. Talijanski ministar vanjskih poslova inzistirao je i dalje na mirno riješenje spora u punoj saglasnosti s usmenim dogovorom u Milanu. Nijemci su svakako namjeravali lokalizirati spor; ali kako, s obzirom na englesko-francuske garancije? Oni, dabogme, u te garancije nisu vjerovali; i to medju prvima glavom sam Ribbentrop.

Benito Mussolini.

Kad mu je grof Ciano predočio, da će se iz toga napadaja razviti nov svjetski rat, odgovorio mu je von Ribbentrop oštro, da on stanovite Velike Britanije zna bolje, jer je bio njemački ambasador u Londonu!...

Nego još je nešto naknadno objasnio njemačku nepopustljivost u Salzburgu. Tajni pregovori u Moskvi već su bili u mnogom napredovali; sada svi već znadu uz koju cijenu i da na nju zapadni saveznici ne bi nikad pristali. U Salzburgu je medjutim grof Ciano saznao jedino, da trgovački pregovori između Njemačke i Sovjeta teku veoma povoljno i ništa više.

A kakvo je iznenađenje poslije svega toga moralo nastati u palačama »Venezia« i »Chigi« kad je 21. augusta u 10 sati uveče von Ribbentrop pozvao na telefon grofa Ciana da kaže, da već 23. augusta putuje u Moskvu na potpis ugovora o nenapadanju. Talijani su mogli samo sa žaljenjem da konstatiraju, da je Njemačka prekršila berlinski pakt jer je ušla u rat protivu Poljske prije utanačenog roka u Milanu i jer je bez konzultiranja zaključila ugovor s Moskvom, iako je takvo konzultiranje bila osnovna obaveza toga savezničkog pakta. Sve je to naravno utjecalo na odluku Italije, koja je — baš na temelju preuzetih obaveza — zaključila da za sada ne sudjeluje u ratu, ma da je za razliku od godine 1914. ostala pri politici berlinskoga pakta.

Teško se čovjek, dakle, može oteti utisku, kad sve ovo ima u vidu, da su odista u pravu oni koji tvrde, da Italija drukčije nije mogla da postupa nego što je to učinila, bez obzira na obaveze i tumačenja berlinskog pakta i njegovih tajnih klauzula. Ona, osim toga, nije htjela da udje u rat sa zapadnim silama nesprenna. Očigledno je da Italija vodi računa isključivo o svojim nacionalnim i imperijalnim interesima, i samo će oni odlučiti, da li će i kada će Italija intervenirati u sukobu.

TALIJANSKI PISAC O JUGOSLAVENIMA U ITALIJI

Beogradska »Ravnopravnost« piše:

Bivši talijanski Touring klub (Conso- ciazione turistica italiana) izdao je knjigu »Sui campi di battaglia« (Na ratištima). Više talijanskih stručnjaka opisalo je u toj knjizi ratne operacije na Soči, a istovremeno i taj kraj sam. Talijanski major Dannoni dodirnuo se i kulture stanovništva, t. i. kulture Slovenaca. On je naime između ostalog napisao: »Slovinci su miran, radin, gostoljubiv, ljubazan i duboko vjeran, zdrav i razuman narod. Njihov kulturni stepen je dosta visok. Nepismenosti je nestalo već pred mnogo godina.« Zatim kaže: »Nema kuće koja ne bi primala novine. U većim selima postoje čitaonice, prosvjetni domovi, organizacije za tjelesno vaspitanje, koje vode učitelji i svećenici. Oni veoma vole muziku i pjevanje. U dugačkim zimskim danima skupljaju se stari i mladi te sa ljubavlju uče pjesme svojih najdražih pjesnika.«

Zanimljive su ove konstatacije stranog autora. Samo se talijanskom piscu potkrala jedna greška: ma da te ova knjiga izišla prije kratkog vremena, on je naveo podatke o kulturnoj radinosti Slovenaca u prvim godinama poslije rata, a nije napisao kakove su prilike danas.

Nastradali mornari

Nerezine — Na motornom jedrenjaku »Eugenio« nastradali su prije nekoliko dana neki naši mornari uslijed ugušenja plinom, koji se razvijao iz rudače kojom je brod bio natovaren.

Jedrenjak »Eugenio« matrikuliran u Puli ukrcao je pred par dana u Svetoj Klari teret od 180 tona željezne rudače i otputovao u Veneciju pod zapovjedništvom Andrije Kamalića rodom iz Nerezina, sa 6 mornara na brodu. U Veneciji su pristali na molu Marghera i tamo su ostali noćiti. Iza večere kapetan se je povukao u svoju kabinu, a mornari su legli u prostor pod palubom. Najednom su noću stali doživiti slabim glasom u pomoć. Kapetan je skočio i imao što vidjeti. Svih 6 mornara previjalo se u grčevima; otrovali su se plinom, koji se razvijao iz raznih rudača, kojima je brod bio natovaren.

Žurno su ih odnijeli u bolnicu, ali su trojica od njih nakon par sati umrli od otrovanja: To su: Ivan Musić iz Cresa, Viktor Kamalić iz Belaja i Josip Boni iz Nerezina. Musiću je 41 godina, Kamaliću 18, a Boniu 20. Ostala trojica: Dominik Brako Franjin, 43 godina star iz Nerezina, Marijan Markić Josipov 27 godina star također iz Nerezina, te Joakim Picinić 18 god. star iz Sansega leže u bolnici u teškom stanju.

Ograničena proizvodnja sapuna

Pula. — Poteškoće oko dobave masti iz inozemstva za potrebe industrije svakim su danom veće. Uslijed toga izdala je vlada dekret kako se u sporazumu s konfederacijom industrijalaca ima raspolagati s životinjskim i biljevnim mastima potrebnim za industrijske svrhe. U zadnjem smo broju izvijestili, da je pooštrena kontrola nad proizvodnjom životinjske masti u istarskoj provinciji. Sada službeni list javlja, da će tvornice sapuna obustaviti proizvodnju pojedinih luksuznih vrsta sapuna, te da će se proizvoditi samo pojedine vrste običnog sapuna namijenjenog najširim narodnim slojevima.

Racioniranje šećera

Pula — Agencija Stefani javlja, a sva naša štampa objelodanjuje: Ministarstvo za korporacije, kako bi osiguralo redovitu raspodjelu šećera određuje, da se u buduće šećer ima prodavati samo na temelju cedulje. Cedulja br. 1 koja vrijedi od 1 do 8 veljače moći će se podići od 24 do 31 siječnja, a na nju će se moći dobiti 100 grama šećera po osobi. Na cedulju br. 2, moći će se ista količina dobiti od 9 do 16 veljače i tako redom svakih 8 dana. Prema tome će na osobu doći mjesečno otprilike 400 do 500 grama šećera. Kave dobiva svaka osoba mjesečno 50 grama.

Kraja konj

Kilovče pri Il. Bistrici, januarja 1940. — (***) Ze pred časom je vojaška komisija pri nas pregledovala konje za nakup. 8. januarja pa so odbrane konje prevzeli in plačali. Na postaji v Kilovčah so jih takoj vtovorili v vagona, ki bi se imeli priključiti naslednjemu vlaku za prevoz v Trst. Ko pa so zvečer okrog 8 ure ob prihodu vlaka hoteli vagona priključiti vlaku, so opazili, da je eden vagonov odprt. Pri pregledu so ugotovili, da je iz vagona zmanjkalo 2 para konj. Za tatovi ni nikakega sledu, vendar so varnostne oblasti vneto na delu, da pojasnijo to drzno krajo in ugotovijo krivce.

Prometna nesreča

Mala Pristava, januarja 1940. — (***) 6. januarja je peljal voznik trgovca z vinom Brigati-ja iz Il. Bistrice v St. Peter 7 sodov z 18 hl vina. Ko je voznik pripeljal kake 3 km od Ribnice proti Pristavi, je na poledeneli cesti zdrknil voz čez škarpo v potok Sušico, kjer so se vsi sodi razbili. Ljudje so vneto lovili in točili vino po zamrzlem potoku. Škoda je precejšnja.

Snijeg i led na Rijeci

Rijeka — Već od zime 1928-29 godine nije bilo toliko snijega i leda na Rijeci kao ove godine. Prije nekoliko dana bilo ga je preko 30 cm na ulicama. Posljednjih je dana termometar pokazivao redovito između 16 i 18 stupnja. Silna studen natjerala je iz okolice svu silu ptica u grad. Ptice su se spustile na Punto Franko, gdje su u jatima čeprkale tražeći kakvo zrno hrane.

Nedopuštena trgovina šljivama

Trst — U Milanu je uapšen jedan veletrgovac voćem, jer je ustanovljeno, da je prodavao suhe šljive proklamirane iz Jugoslavije. Zaplijenjeno mu je 200 kila bosanskih suhih šljivama, koje su neke istarske žene proklamirale iz Jugoslavije. Uapšene su i neke žene, koje su posredovale u toj nedopuštenoj trgovini.

ŽRTEV HUDEGA MRAZA

St. Viška gora, januarja 1940. — Kakor drugod, je tudi pri nas po Novem letu pritisnil izredno hud mraz, tako da je bilo onemogočeno skoro vsako delo; prisilil je ljudi da so se zapirali v hiše in so naselja izgledala kot izumrla. Izpostavljeni smo na visoki planoti vsem vetrovom, nedaleč od visokih gora, s katerih je brila ledeno mrzla sapa ter smo zato to vremensko nezgodo še veliko huje občutili. Cesta, ki nas po strmih klancih veže z globoko dolino Idrije, je bila poledenela in kaj nevarna za promet, zato pa se je upal po njej le tisti, ki je imel v dolini kake neodložljive opravke. Ljudi je že skrbelo kaj bo, če bo to še dolgo trajalo, ker je za-

stajalo vse delo, toda po napovedih starejših vaščanov — vremenskih prerokov se je vreme končno res sprevrglo, mraz je precej popustil in pričelo je snežiti ter smo sedaj že v globokem snegu.

Kot drugod je žal tudi v našem kraju izredno oster mraz v začetku meseca zahteval svojo žrtev. Dne 10. januarja se je napolnil po nujnih opravkih k Sv. Luciji 50 letni posestnik Franc Preželj, doma z Vrha pri št. Viški gori. Nazaj grede je na poti med Sv. Lucijo in Ponikvami omagal in v ostrem mrazu zmrznil. Drugi dan so ga našli mrtvega na poti. Bil je dober gospodar in je družina z njegovo smrtjo hudo prizadeta.

IZPOD ČRNE PRSTI

Podbrdo, januarja 1940. — (***) V zvezi z zadnjimi ukrepi o prehrani ljudstva je občina dobila in tudi že razdelila med prebivalstvo karte za kavo, ki bodo stopile v veljavo začetkom februarja. Pripovedujejo, da bodo odredbo o kartah pozneje razširili tudi še na druga živila.

Tudi pri nas je vladal skoro ves mesec leden mraz. Zadnje dni pa je mraz popustil in pričelo je snežiti. Ker smo visoko pod Bohinjskimi hribi, pod Črno prstjo, ga bomo dobili dobršno mero, saj mete kar naprej.

Zopet je napovedana gradnja nove ceste v Nemški Rut, ki jo prebivalci te gorske vasice že dolgo vrsto let težko pričakujejo. Izgleda, da bo sedaj vendar enkrat načrt izveden, ker se je predčasno mudila tukaj vojaška komisija, ki je proučevala teren. Cesta bo seveda prvenstveno vojaškega značaja, toda z njo bo vendar zelo olajšan položaj tudi civilnemu prebivalstvu, ki mu bo z dobro cesto omogočen lažji do-

stop v dolino, ker mu je dosedaj manjkalo poštene prometne zveze. Kljub vsemu pa ljudje še vedno dvomijo in čakajo pomladi, če bo tedaj res zapela lopata.

Tekom meseca je Nemški Rut izgubil dve stari pristni tolminski korenini. Na praznik Sv. Treh kraljev je umrl ugleden posestnik Ivan Kos v 77 letu starosti. Bil je prava grča, pošteni od nog do glave ter zaveden sin domače grude, ki ga je vse spoštovalo in cenilo. Dva dni potem mu je sledil v večnost 72 letni Jernej Drolc, posestnik iz Granta, ki je bil tudi pravi zgled možatega odločnega in zavednega slovenskega kmeta. Pokojnikoma naj sveti večna luč!

V preteklem letu so v Nemškem Rutu umrle vsega 4 osebe, kar priča o trdem zdravju in odpornosti našega ljudstva v teh planinskih predelih. V istem času se je rodilo 6 novih prebivalcev tako da je zraslo število naše vasi za 2 osebi.

ŽELEZNIŠKA NESREČA PRI POSTOJNI

OSEM MRTVIH IN DVANAJST TEŽKO RANJENIH

Trst, januarja 1940. — V sredo dne 17. t. m. popoldne ob pol 2 se je zgodila na progi med Postojno in St. Petrom težka nesreča, ki je zahtevala veliko človeških žrtev. Vlak, ki odpelje iz Ljubljane ob 10. dopoldne, je v Postojni dobil električno lokomotivo in je nato nadaljeval pot proti St. Petru. Ker je bila ta proga v velikih snežnih zametih, je bila železniška uprava prisiljena poslati na progo veliko delavcev, da očistijo tire. Večina delavcev je bila iz okoliških vasi. Tako je na tej progi kladla sneg skupina 32 delavcev. Zaradi snega in ker električna lokomotiva že itak tišje vozi, niso delavci pravočasno opazili bližajočega se vlaka. Le v zadnjem mo-

mentu se je le nekaterim posrečilo skočiti v stran, večino pa je zadela lokomotiva. K nesreči je precej pripomogla tudi nepreglednost proge. Strojevodja je vlak ustavil šele, ko se je že nesreča zgodila. Železniško osebje je takoj prihitelo na pomoč in izvleklo ranjene in mrtve izpod vlaka in snega. Posledice nesreče so bile strašne. Po prvem pregledu so ugotovili osem mrtvih in dvanaest ranjenih. Na kraj nesreče je takoj prišla komisija, ki je proučila vzroke. Vlak je nadaljeval svojo pot s triurno zamudo. Naši ljudje pravijo, da se je zgodilo v zadnjem času že precej sličnih nesreč, seveda pa z manjšim številom ljudskih žrtev.

JAVNI RADOVI NA RIJECI

Riječko gradsko vijeće odobrilo je na svojoj proračunskoj sjednici niz javnih radova, za koje će se utrošiti više milijuna lira. Uslijed pomanjkanja elektrike otpočeli su pregovori s jednim društvom za elektrifikaciju, koje će dovesti struju iz venecijanskih elektrana u grad Rijeku i širu okolicu. Troškovi za ove radove iznašat će oko 6 milijuna lira. Riječki vodovod doskora će se proširiti na Drenovu i još neka druga predgrađa. U tu će se svrhu uzeti zajam od 1.75

milijuna lira, a nekoliko postotaka izdataka pokrit će i država. Pokrajinski zavod za gradnju stambenih kuća namjerava da sagradi još ove godine dva veća stambena bloka, pa bi mu riječka općina u tu svrhu prodala preko 10.000 čhv. zemljišta za samo 67.000 lira. Za daljnje uređenje starog dijela grada određen je kredit od preko 750.000 lira. Proračun za tekuću godinu predviđa ukupno 22.8 milijuna lira izdataka, tako da bi suficit iznašao 1 milijun lira.

DVA POŽARA

Prem, januarja 1940. — (***) Na sam dan Božića sta bila na Ratečevem brdu hudo prizadeta kar dva posestnika. Iz še nepoizjasnjenih vzrokov se je pojavil ogenj na svinjaku posestnika Masla p. d. Maklavina, ki ga je veter zanesel tudi na hlev. Požar je obe poslopji uničil do tal, ker je bilo gašenje radi pomanjkanja vode skoro onemogočeno. S poslopji so zgoreli tudi prašiči, perutnina in vse seno, tako da je škoda razmerom zelo velika. Lastnik je bil sicer zavarovan, toda dobil bo le polovično odškodnino, ker so bila poslopja s slamo krita. Isti dan se je pojavil iz neznanih vzrokov ogenj na gospodarskih poslopjih posestnika Mršnika p. d. Boštjana, ki so tudi vsa pogorela, z njimi pa tudi vse gospodarsko orodje, 200 kvintalov sena in drugo, je živino so k sreči rešili. Slednji je še veliko huiše prizadet, ker kljub temu, da je bil zavarovan, ne bo dobil odškodnine, ker ni plačal zadnjega zavarovalnega obroka.

Ratečevo brdo leži precej visoko v hribu in je le s slabo potjo zvezano s cesto v dolini Reke, zato je bila pomoč trnovskih in bistriških gasilcev nemogoča; le z velikim trudom so mogli sami vaščani požar omejiti, da se ni razširil tudi na ostala poslopja, ker je sicer grozila nevarnost, da bo požar uničil celo vas. Oškodovanca si bosta težko opomogla, ker sta odvisna samo od domačega pridelka in nimata gozda, niti možnosti postranskega služba v taki oddaljenosti od prometnih zvez. Nesreča je pa še posebno huda, če pomislimo, da je nastala ob pričetku zime, ter bodo nesrečne družine odvisne le od dobrot sovaščanov.

Otac: Zašto si ti Jurić uzeo tri kolača, a Franiću, koji je od tebe tri godine stariji, si ostavio samo dva?

Jurić: Baš zato jer je stariji dao samu dva. On jede kolače tri godine dulje od mene.

DROBIŽ:

— Trst. — Pri Sv Jakobu je umrl župnik Ivan Apollonio, ki je vršil službo duhovnika v svetojakobski cerkvi od 1914 do 1939. Po rodu je bil iz Lazareta pri Koperu in star 65 let.

— Trst. — Kvestor na tržaški kvesturi dr. Antonio Gorgon: bo šel po 40 letih službe v pokoj in je bil zaradi tega razrešen. Na njegovo mesto je bil postavljen kom. dr. Raffaele Capobianco. Dr. A. Gorgoni je bil 2 leti na tržaški kvesturi.

— Tolmin. — Ker je zapadlo mnogo snega, so se lotili dijaki učiteljsca in liceja kidanja snega po tolminskih ulicah. Delo so nadzirali profesorji.

— Grahovo. — S koleša je padel 42-letni Mihael Mrak in s zlomil desno nogo. Prepeljali so ga v goriško bolnišnico, kjer se bo zdravil 2 meseca.

— Ledine. — Pozar je uničil skedenj kmetovalcu Francu Breclju na Ledinah. Zgorelo je 10 stotov kuruze, 10 stotov žita, 4 gnjati, 20 kg slanine. Škoda je cenjena na 20.000 lir.

— Trst. — Kvestura je izdala za bližajoči se pust kopico odredb, ki naj bi omejevale pustno veselje in ga zadržale v dostojni meri. Med drugim je prepovedano pojavljati se za časa pusta z maskami v javnih lokalih. Maske so dovoljene na zabavah in prireditvah, le da ne žalijo morale, vojaških dostojanstvenikov in vere. Prepovedano je pri tem uporabljati orožje. Vsako streljanje je prepovedano. Alegorične maske morajo dobiti dovoljenje od javne varnosti.

— Pueblo, Colo., U. S. A. — Nagle smrti je tukaj umrl pri delu rojak Peter Miklavc, v starosti 45 let. Doma je bil iz Grahovega pri Sežani na Krasu. Zapušča ženo, sina in hčer.

— Cleveland. — V Fly Creeku, N. Y., je 25. novembra lanskega leta umrl Andrej Klun, doma od nekod na Krasu. Pred 19 leti je prišel iz Colorada in tu zapušča ženo, sina, hčer in štiri vnuke, v starem kraju pa brata.

— Trst. — Umrli so: Drašler vd. Bratina Franciška 72 let, Šušteršič vd. Hasek Ana 80, Košuta vd. Černigoj Antonija 77, Grablovic vd. Grablovic Marija Tereza 90, Gregorič Anton 54, Mikovič Ivan Marija 69, Kobal por. Boškin Franciška 69, Jevšič Marija 75, Bratina Antonija 83, Kuljat Badalič Ana 58, Pipan Franc 67, German Ivan 40, Kristan vd. Roje Margareta 72, Švagelj Franc 55, Pahor por. Kale Antonija 37, Rudolf Franc 72, Ščuka vd. Makulus Uršula 85, Černe Josip 71, Rustja vd. Mihelič Lucija 80, Čok vd. Jelen Josipina 80, Cevna Vladimir 54, Hrovatin por. Hrovatin 56, Kavčič Virginija 79, Štukelj vd. Vuletič Franciška 81, Marekežič Ivan 83, Pertot Jakomina vd. Kovač 70, Peznhnik Ivan 77, Ferluga Karl 70, Virant Franc 78, Košuta vd. Tenze Marija 80, Rustja vd. Pertot Lucija 73, Sancin vd. Merlak Marija 50, Ličen vd. Satler Antonija, Kimovec por. Braga Andreina 44, Pipan vd. Krečič Viktorija 59, Krišćak vd. Bizjak Josipina 74, Iserčič Ferdinand 34, Vidmar Mihael 73, Možina Anton 73, Požar vd. Abramovič Lucij 72, Pahor Antonija 76, Mezgec Jakob 63, Hervatin Katarina 88, Valentincič por. Požar Lucija 80, Šone Jakob 69, Kale vd. Sošič Marija 79, Kralj vd. Carli Ana 76, Hrovatin vd. Gerdol Tereza 83, Križmančič por. Hrovatin Antonija 52, Milotič por. Turk Alojzija 68, Prudič vd. Bizjak Margareta 75, Kolzovič por. Jerman Marija 55, Trobec Josip 70.

TOLMINSKI DIJAKI SO KIDALI SNEG

Ko je 22. tega meseca tudi v Tolminu močno zamelo, tako da je bil promet skoro nemogoč, je ravnateljstvo tamonjskih še obstoječih gimnazijskih razredov in učiteljska dijaške oprostilo od pouka in jih je pod vodstvom profesorjev poslalo po trgu, da kidajo sneg in led.

SMRTNA NESREČA

Topolc pri Il. Bistrici, januarja 1940. — (***) Tukajšnji posestnik Anton Skok p. d. Turk se je prejšnji terek podal v svoj gozd sekati drva. Pri podiranju bukke je ta po nesreči padla nani, ker se ni dosti hitro umaknil, in ga tako poškodovala, da je kmalu nato izdihnil. Bil je dober gospodar in skrben oče. Zapušča ženo in 4 otroke. Nesreča je po vsej okolici vzbudila veliko žalost in sočutje z osirotelo družino.

NOVA DOKTORICA

Rijeka. — Lina Jelčić po imenu sudeći naše gore list, doktorirala je u Milanu na katoličkoj univerzi. Teza joj je bila: »Topografija, iskopine i nalazi u Solinu«.

BROJ STANOVNIKA U ADIS ABEBI RASTE

Rim. — Prema podacima iz Adis Abebe iznosio je broj bijelaca u Adis Abebi na dan 1. listopada 36.735, od toga 35.176 Talijana i 1559 stranaca. Od Talijana ima 30.129 muškaraca (dakle u glavnom vojnici!) i 5047 žena. Na dan 1. siječnja 1939 bilo je 29.365 bijelaca, od toga 27.845 Talijana i 1520 stranaca. Znači da se za posljednjih 9 mjeseci stanovništvo povećavalo poprečno za 1000 bijelaca mjesečno.

TRI EMIGRACIJE: POLJSKA, ČEŠKA I AUSTRIJSKA

Bivši austrijski kancelar Schuschnigg

U prošlom ratu postojala je uglavnom samo jedna vrst veće političke emigracije, a to su bili češki i slovački političari, koji su emigrirali iz svoje domovine i prešavši u tabor protivnika, radili na raskomadanju Austro-Ugarske (a jugoslavenski odbor? op. »Istres«) Danas, premda rat traje tek pet mjeseci, imamo već

tri velike emigracije, poljsku češku i austrijsku, koje su se naselile u Engleskoj i Francuskoj,

gdje na svoj način sudjeluju u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, Njemačke. Kraj ovih emigracija postoji još jedna i to najveća, njemačka emigracija, ali ta ne spada u red ovih emigracija, jer njezina djelatnost nije uperena protiv Njemačke same, nego samo protiv režima koji u njoj vlada i zato je možda njena zadaća najkompliciranija.

Tri emigracije koje smo prije spomenuli, imaju zanimivu zajedničku karakteristiku. Sve tri smatraju svojom zadatkom, da se u svom nastupu jasno ogredu od režima koji je kod njih smiješila njemačka vladavina i to po mogućnosti što jasnije. Nije teško odgonetnuti razlog tome. Svaka emigracija ima stanovite intimne dvojbe u svoju legitimitet, te se baš zato što više trudi, da svoje držanje prilagodi raspoloženju koje vlada u domovini ili bar raspoloženju za koje predmišlja da tamo vlada. Može se pak s priličnom sigurnosti predmišljati, da narodi spomenutih do nedavno nezavisnih država, koje su danas pod vlasti Trećeg Reicha, nemaju baš u najljepšoj uspomeni režime pod kojima su te države izgubile svoju nezavisnost. Svim tim vladama predbacuju s pravom ili bez prava, da nisu znale spriječiti katastrofu. Sve što su te vlade učinile izgleda sada posve pogriješno, jer staro iskustvo pokazuje, da u politici odluke samo uspije. Međutim možda je ovim sada toliko kritiziranim režimima — Becku, Benešu i Schuschniggu — ipak uspjelo samo odugovlačiti ono neminovno. Nitko im zato međutim ne kaže »hvala«, jer na kraju krajeva je ipak došlo do sloma...

Tako su sada i pred svojim ljudima u svojoj domovini i pred svojim zemljacima u emigraciji ovi ljudi na optuženičkoj klupi. Pukovniku Becku i njegovim prijateljima predbacuju da su previše vjerovali Hitlerovim riječima. Dra Beneš otkriviljuju, da nije uspio sačuvati prijateljsku naklonost ni jedne države koja je graničila sa Češkom. Dru pak Schuschniggu počitavaju, da bi se njegova poludiktatura samo onda mogla održati kao brana protiv potpune diktature s one strane granica, da je bio spreman vlast podijeliti s ljevičarskim elementima.

Što se faktičnih političkih uspjeha tih triju emigracija tiče, najviše je do sada rostigla

poljska emigracija

jer je Poljska bila ona država, koja je ustala u obranu svojih prava te je svojom borbom za slobodu potakla i sadašnji veliki rat. Baš zato je poljska emigracija kao jedina emigracija u svakom pogledu priznata od zapadnih saveznika, ona raspolaže već i svojom vladom, a u njenom sjedištu akreditirani su već i pravi pravcati pokliski Velike Britanije i Francuske. Emigrantski predsjednik vlade general Sikorski izlučio je nedavno iz svog kabineta čak i pukovnika Koca koji je početkom rata uspio sklopiti zajam od 10.000.000 funti, da što jasnije dokumentira, da sa režimom pod kojim je došlo do sloma Poljske, nema nikakve veze. Nekada ovom generalu nitko ne bi rekao, da će jednom morati nastupiti kao vođa poljske demokracije. Ni maršal Pilsudski nije bio previše prijateljski raspoložen prema njemu, kad je jednom u krugu svojih pobočnika izjavio, da će on t. j. Sikorski jednom postati njegov nasljednik. Sikorski potiče iz istog kruga kao i znamenita grupa poljskih pukovnika, naime iz poljske legije prvog svjetskog rata, čijim ga je

šefom generalštaba imenovao sam Pilsudski. Kasnije je Sikorski nastojao naglim preokretom u desno potisnuti svog nekadanjeg šefa i tek kad je Pilsudski sam uspješno izveo manevar, etablirao se Sikorski kao vođa demokracije — u dalekom Parizu. Zahvaljujući Hitlerovom energičnom potezu u rujnu prošle godine kucnuo je sada i njegov čas i sada mu jednako dobro dolaze diplomatske sposobnosti kao i iskustvo vojskovođe koje je 1920 stekao u ratu protiv Rusije.

Manje je ugodan

položaj češke emigracije,

jer je Češko-Slovačka kapitulirala bez borbe, a činjenica da s vodjama te emigracije sad ipak prilično dobro postupaju je ta, što je savjet za predaju bez borbe potekao iz Londona i Pariza. Unatoč tome češko-slovački narodni odbor nije priznat ni kao provizorna vlada niti kao diplomatsko zastupstvo i nema ni onoliko izvršne vlasti da bi češko-slovačka državljanima mogao prisiliti da stupe u vojsku. Taj narodni odbor se nije tako strogo izolirao od prijašnjeg praškog režima kako je to učinila poljska emigrantska vlada, jer premda se Česi u sadašnjem protektoratu srde na dra Beneša što je izgubio njihovu državu, to ipak nisu zaboravili da ju je on prije dvadeset godina stvorio. On dakle može biti član odbora samo što je izaslan na donekle izolirani položaj u London. Pravi vođa češke emigracije je poslanik u Parizu Osusky, oduvijek jedan od oštirih suparnika Beneševih, a za držanje francuskih krugova je karakteristično, da premijer Daladier nije našao vremena da primi bivšeg predsjednika republike kad je ovaj boravio u Parizu. I Benešu predbacuju dosta toga, a on sam izgleda

Eduard Beneš

O ILIRSKOM KOLEGIJU U FERMU I NOVOJ TALIJANSKOJ ŠKOLSKOJ REFORMI

U »Nastavnom Vjesniku«, dvobroj za studeni i prosinac, časopisu Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, prikazao je Vjekoslav Štefanić »Ilirski kolegij u Fermu«.

U Fermu, oko 50 kilometara južno od Ancone, otvorila je rimska kongregacija de propaganda fide godine 1663. specijalan zavod za balkanske katolike. Spomenuti kolegij, koji je hrvatskoj javnosti bio gotovo posve nepoznat, dobio je nedavno svoju monografiju iz pera rimskog monsignora, Vittoria Bartocettija, pa je Štefanić na temelju te radnje napisao kratak historijat zavoda. U početku je bilo zamišljeno, da se primi u kolegij samo deset svećeničkih kandidata, a s vremenom da se kapacitet poveća, ali do toga nije nikada došlo. Kolegij u Fermu djelovao je sve do godine 1746. Tečajem njegova opstanka prošlo je kroz kolegij oko 200 kandidata, koji su većinom bili iz Albanije, zatim iz Dalmacije (44) — u glavnome iz splitske i makarske biskupije, — a relativno je malen bio broj iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Bugarske.

Štefanić je u istom broju časopisa opisao i novu reformu školstva u Italiji. Prikaz je prilično iscrpan no pisac se ne upušta u ocjenu ostajućih do kraja samo informativan.

MALO ŠALE

(Iz »Jurićevog kutića« u »Malom Istraninu«)

Učitelj: Jučer sam te vidio, kako si vozio svog malog brata na saonicama, a bio je gologlav po najvećoj zimi. Znaš da je termometar pokazivao 14 stupanja ispod ništice? Zašto ga nijesi pokrio?

Jurić: Ah, to ne smeta ništa gospodine učitelju. Moj brat se i onako ne razumije u termometar!

Franić: No što ti veliš, Juriću, kako se Finci junački bore i tuku kraj temperature od 30 stupanja?

Jurić: Pa što je na tom takova? Ja sam se junački borio i tukao s dječacima a bila je temperatura takodjer preko 30 stupanja.

Franić: Kada? Odje?

Jurić: Pa ovog ljeta, kada sam bio na moru!

Jozef Beck

nastoji da njegovi suvremenici zaborave njegovu najveću pogriješku, kad se obzirom na Austriju, svim silama zalagao za svoju lozinku »Radije Hitler, nego Habsburg!« Najveća je neprilika češkog narodnog odbora, da mu nije uspjelo pri vezati uz sebe i njemačku emigraciju iz sudetskih krajeva koju vodi bivši zastupnik Jaksch. A bez sporazuma sa sudetskim Nijemcima Englezi ne pokazuju mnogo volje da se bore za uspostavu Češke u njezinim historijskim granicama.

Austrijska emigracija je u još gore položaju od češke,

jer zapadne države u odnosu prema Austriji ne osjećaju takvu griznju savjesti kao prema Česima. Naravno sada su Englezi iz povijesti naučili ono, što nisu znali iz zemljopisa. Danas im je već prilično jasno otkud potiče čitavo zlo. Austrijska emigracija još više od poljske i češke pati od pomanjkanja sposobnih vodja, jer Austrijanci nisu imali ni dvadeset četiri sata vremena da pobjegnu iz zemlje. Ipak su i tu proveli lučenje od zadnjeg bečkog režima. Emigrantski ministri iz Schuschniggovog kabineta Zernatto i Stockinger, čija imena nerado čuju u domovini, padaju polako u zaborav, vođa Heimwehra knez Starheimberg uživa glas odličnog avijatičara i samo bivši ministar socijalne politike Rott igra u emigraciji stanovitu ulogu jer je od Schuschnigga tražio demokratizaciju režima. Austrijska emigracija ograničila se do sada na otvaranje propagandnih ureda, ali možda će se baš na kraju pokazati najboljim, da se nitko ne predstavlja nečijim zastupnikom bez mandata. (Sedam dana)

CRNOBORI — CRNOBOROGA...

FILOLOŠKE PRIMJEDBE NAŠEG BARBA RIKE

Povodom našeg prikaza o dvojici naših mladih slikara šalje nam naš Barba Rike nekoliko zanimljivih filoloških primjedaba. On kaže: »Čitam u »Istri« i u ostalim zagrebačkim novinama, da su svi na muci sa sklonidbom imena Crnobori. To je ime naše, istarsko i hrvatsko. Ukoliko ja znam imade tog prezimena u dva načina, jedan je Crnobor, a drugi Crnobori. Novine vele u genitivu Crnoborija. To je pogriješno. Ime je naše, i ako je Crnobor, genitiv je Crnoboroga, ako je Crnobori, genitiv je Crnoboroga, kao recimo: Kršnjavi — Kršnjavoga (a ne Kršnjavija) ili Stari — Staroga, a ne Starija, Veliki — Velikoga, a ne Velikija. Drugo je, ako je ime talijanskog porijekla, recimo Pascoli, onda Pascolia, ali najbolje je kod tujih imena meknuti prezime na prvo mjesto, a poslije njega krsko ime, onda ne treba sklanjati prezime. Primjer: Ivan Cilenti, mjesto Ivana Cilentija najbolje je pisati Cilenti Ivana. Dakle prema tome: ispunile su se najveće nade Crnoboroga i t. d.

Kod nas u Liburniji ima neko prezime Vanjski i veli se: ta je kuća od Vanjskega (lenjiževno: Vanjskoga!), a ne Vanjskija. Mislim da je dobro, da Vam to pišem, jer barem mi Istrani moramo da sklanjamo ispravno naša prezimena«.

Tako Barba Rike! A mi smo mu zahvalni, što s tolikom pažnjom prati naše pisanje, ne samo u idejnom nego i filološkom pravcu.

IZ KLANE

Klana — Na Sv. Tri Kralja obavljeno je u crkvi tradicionalno blagoslivljanje vode. Narod je po starom običaju napunio bočice blagoslovljenom vodom i pošao na groblje da poskropi grobove svojih dragih pokojnika.

UBOJSTVO U SV. PETRU U ŠUMI

Sv. Petar u šumi — Ovog smo ljeta javili o strašnom ubojstvu izvršenom u Sv. Petru na 18. srpnja prošle godine, kada je Ciril Klemen napao seljaka Božu Dojma zbog naručaka trave i kosilom ga zaklao. Ovih dana bit će mu sudjenje pred puljskim tribunalom.

TEDEN MEDNARODNE POLITIKE:

BORBA ZA ROMUNJSKI PETROLEJ

dogodki u Galiciji, govor prvega britanskog lorda admiraltete Winstona Churchilla u predsjednika francoske vlade Daladiera — ti dogodki so dalj ton mednarodnemu razvoju zadnjih dni. K temu je treba prišteti še Hitlerjev govor izrečen v torek zvečer.

Petrolej igra v sedanji vojni, ki se ne vodi samo na bojiščih, temveč tudi na gospodarskem terenu veliko vlogo in ni torej nič čudnega, če se tudi za romunski petrolej vodi borba. Nemčiji primanjkuje petroleja in ker je Romunska precej blizu je naravno, da si želi priskrbeti romunskega petroleja, kakor je prav tako naravno, da ji hočejo to zavezniški preprečiti. V tem spopadu tujih sil je jasno, da ni položaj Romunske iahek. Uvodničar zagrebskih »Novosti« je te dni dobro povedal, da je vprašanje nafte — petroleja — povleklo za seboj problem gospodarske neutralnosti, ki se po njegovem mišljenju ne da rešiti, toda očitno je, da je ta problem težji in bolj kompliciran od politične neutralnosti. Ta problem bo, pravi uvodničar, izzval še težje komplikacije v Evropi, ker sedanja vojna — vsaj za sedaj — ni toliko vojna orožja, koikor vojna gospodarskega izčrpanja orožja. Toda vsled velike povezanosti evropskih držav, bo težko to vprašanje razvozlati.

V čem se sestojijo zadnji dogodki, ki so toliko razburili javno mnenje v sovražnih si državah?

Predno o tem nekaj povemo, je treba morda nekaj reči o romunski petrolejski industriji.

Osemdeset odstotkov romunske petrolejske industrije je v tujih rokah (največ v angleških) in samo 20 odstotkov je domačega romunskega kapitala. Zaradi tega je bil vpliv romunske države na petrolejske družbe precej omejen. Ta okoliščina je sedaj od velike važnosti, ko Anglija teži za tem, da zabrani oskrbovanje Nemčije s petrolejem, ki je v prvi vrsti navezana na Romunijo.

Pred kratkim se je Romunija, kakor piše »Jutro«, v posebnem dogovoru obvezala, da bo dobavljala Nemčiji 130.000 ton petroleja mesečno in poleg tega še enkratno količino od 200.000 ton v prvi polovici 1940. Te dobave so naletele na mnogo težav, ker so se z ene strani tudi same družbe uprle nemškim dobavam, a z druge strani je Anglija kupila v zadnjem času okoli 400.000 ton romunskega petroleja, tako da je za Nemčijo ostalo stvarno zelo malo. Ker pa se Romunija ni hotela zameriti Nemčiji in ni v svoji politiki našla razumevanja pri petrolejskih družbah ki so, kakor smo rekli, večinoma v rokah angleškega kapitala, je vzela zadevo v svoje roke, tako da je skoro nepričakovano imenovala posebnega komisarja za petrolejsko industrijo.

To so stvarna dejstva in vse, kar je kasneje sledilo, je imelo za cilj ublažitev ali razjasnitev podvzetih mer, ki so — to je pravitko dejstvo — izzvale v glavnem neprijeten dojem v Angliji in Franciji, medtem ko so obratno v Nemčiji zadevo presojali s povoljnega gledišča. V vsakem slučaju ima sedaj država z imenovanjem petrolejskega diktatorja možnost, da vprašanje izvoza petroleja regulira, kakor bo ona smatrala potrebno in kakor bo to odgovarjalo njeni politiki.

Drugi dogodek iz sosedstva — iz Galicije — je pravitko zainteresiral evropsko politično javnost. Ta dogodek je pravzaprav še danes zavil v gotovem smislu v misterij. Časopisi so namreč javili o odpisiljanju nemških čet na rusko-madžarsko mejo, na Karpatih, in da so se ruske čete umaknile — ali samo za nekoliko časa. Nato je z nemške in z ruske strani sledil demanti in potem se je v časopisih govorilo, da je v Galicijo prišlo večje število nemških oficirjev, baje preoblečenih ter znatno število nemških tehničarjev. S tem v zvezi se je govorilo o novem rusko-nemškem dogovoru, katerega pomen in vsebino je teško odrediti. Toda kljub temu lahko rečemo, da se je v Galiciji vendar nekaj zgodilo — Nemcem je namreč omogočena eksploatacija galicijskih petrolejskih polj, ki se nahajajo v onem delu Poljske, ki ga je zasedla Rusija, in prav tako, da jim je zagotovljena železniška proga, ki vodi iz Romunije preko Černovic v Lvov in dalje v Przemisl, in da sami na tej progi vršijo upravo in nadzorstvo. Po tej progi gre namreč romunski petrolej v Nemčijo, ko ne more iti sedaj po Donavi.

V zvezi s temi kombinacijami v Galiciji oziroma na madžarski meji, moremo omeniti še eno interesantno informacijo, po kateri je baje odstopitev petrolejskih polj na Poljskem Nemčiji s strani Rusije spremeni iz temelja situacijo v podonavskem bazenu in na Balkanu. To je baje uvidela tudi Italija, ki se nahaja pred preorijentacijo svoje zunanje politike, pa se na temelju vsega ne izključuje možnost zblizanja med Rimom in Moskvo, ko Sovjetska Rusija ne predstavlja več nikake nevarnosti za Balkan in jugovzhodno Evropo. To za sedaj omenjamo z rezervo, toda kljub temu omenjamo še to, da se v zadnjih dneh ne opaža skoro ničesar od one ostre kampanje, ki so jo še pred kratkim vodili v Italiji proti Moskvi.

Govori zavezniških državnikov Winstona Churchilla in Daladiera so bili odločni v naglaševanju da sta Anglija in Francija odločeni iti do konca v borbi proti nacionalizmu (Nadaljevanje na 4. strani)

KULTURNA KRONIKA

DVA LASKAVA SUDA O BALOTINOJ LIRICI

Antun Barac i Božidar Borko o Balotinoj zbirci „Dragi kamen“

Poznati hrvatski književni historičar i književni kritik, sveuč. profesor Antun Barac objavio je u posljednjem broju »Savremenika« (od 15. siječnja) »Refleksije uz 12 knjiga lirike«. U tom prikazu Barac se osvrće na 12 pjesničkih zbirki, što ih je svojedobno izdao zagrebački pododbor Matice Hrvatske. Među tim knjigama bila je, kako je poznato, i zbirka Mate Balote »Dragi kamen«, pa se ugledni hrvatski kritik nakon nekih općenitih konstatacija osvrće i na svatoga pjesnika. (Ostali su pjesnici: Batušić, Bonifadić, Cesarić, Delorko, Kovačić, Kozarčanin, Majer, Nizetec, Perković, Tadijanović, Vlaisavljević). Tako govori posebno i o Baloti, a nije na odmet istaknuti, da upravo o njemu govori najopsežnije.

»Najpozitivnija je značajka ovih knjiga lirike kao dijela cjelokupne savremene hrvatske lirike, veli Barac općenito, što se iz njih jasno vidi težnja njihovih autora za oslobodjenje od tuđih izražajnih klišeja i određene pomodne tematike i za izražavanjem vlastitoga unutarnjega svijeta na vlastit način«.

»To ne znači, opaža dalje, da su se reprezentanti suvremene hrvatske lirike riješili veza s narodom i društvom i da ne osjećaju nikakvih obveza prema njima, prelazeći u sebični egotizam. Obrnuto od toga — sve su te knjige lirike povezane više manje nekim zajedničkim pogledima i ispunjene istom suvremenom problematikom. U njima više manje izbija socijalni osjećaj (suosjećaj s društveno slabijima), osjećaj prema zemlji i seljaku. Naravno iz njih izbija osjećaj povezanosti s hrvatskom zemljom i čovjekom, koji se na njoj pati. Ali to nije izneseno tako, da bi se osjećalo kao narinuta pomodna tematika, nego kao izraz istinskih čuvstava pojedinih autora. Zanimljivi su u tom pogledu na pr. Cesarić, Perković i Balota«.

Pisac govori zatim o svakom pojedinom pjesniku, pa specijalno za Balotu kaže ovo:

»Medju ovih 12 knjiga lirike prvi su put, pod natpisom »Dragi kamen«, izišle sabrane pjesme Mate Balote — ne profesionalnog lirika, kome je pisanje pjesama uzgredan posao, te se njime bavi vjerojatno zato, da nadje oduška za sve ono, što na ostalim područjima svoga rada ne može izreći. Čini se, da ta lirika doista izviru iz najdubljih potreba njegove unutrašnjosti. Zato je ona značajna za cijelu hrvatsku suvremenu literaturu«.

Od svih ovih 12 knjiga ona pripada među najneposrednije, najliriskije.

Čini se po tim pjesmama, da se u Baloti sukobljuju dva čovjeka — intelektualac s određenim naučnim uvjerenjima i čovjek, koji svijet doživljuje u prvom redu srcem. Dok Balota kao intelektualac iznosi nazore, kako našem selu, s njegovim mentalitetom i navikama, zbog ekonomskih snaga u svijetu, u sadanem obliku nema spasa — dotle je cijela Balotina lirika uglavnom vaspaj za onim selom, s kakvim je pisac intimno povezan. Iz te se lirike osjećaju rezak i gotovo fizički bol čovjeka, što je otrgnut sa zemlje, na kojoj je niknuo:

*Ti ne znaš i ne ćeš nikada doznati,
kako misli bol,
i kako niš na svitu ne more bit uno ča je
mati
i kako z ognjišten mi izgubimo sve.
(Ognjište)*

*Sve srebro, ča se svitli, svo zlato, ča je kadi
je manje mlo srcu od litice i krasi:
Svi naš život je vezan uko tvrdog skasa,
di su nan ustali dani mladi.*

Iz ovog osjećanja slabosti prema selu, iz osjećanja povezanosti prema svemu onome, što je sačinjavalo njegovo djetinjstvo, proizilaze su gotovo sve Ba-

(Nadaljevanje s 3. strani)

nalsocijalističnj Nemčiji ter da bosta na koncu zmagali. Ne vemo kako dugo bo trajala vojna in ne kaj se bo zgodilo v tem času. Toda znamo, da bo na koncu vojne zmagala pravica in svoboda. Churchill je še naglasil, da bosta Francija in Anglija povezani imeli večjo moč od Nemčije. Daladler je med drugim poudaril možnost totalitarne vojne, ki lahko nastopi vsak trenotek in ki zahteva ogromno količino orožja in municije. Tudi Daladier je naglasil vero v končno zmago, katere ne bo samo zmaga orožja, temveč zmaga svobode in ljudskega dostojanstva, ki ga bo prinesla Francija.

Govor kancelarja Hitlerja ob osmi obletnici prevzema vlade je po odločnosti in sili s katero je bil izrečen nadkrilil oba govora v Parizu in Londonu. Iz njih je razvidno, da se sadanja vojna bliža svoji odločilni in kritični fazi.

lotine pjesme — i o njegovim drugovima iz dječakih dana, i o majci, i o odnosu seljaka prema ostalim staležima, a i o njegovom vlastitom odnosu prema društvenim pojavima. Možda baš iz činjenice, što Balota i sam osjeća taj nesklad, što kao intelektualac proriče propast onome, s čime je vezan, i potječe lirska snaga njegovih pjesama. Nije za književnost važno, da li će on ikad naći pomirenje između svijeta svog srca i svijeta svog uma — ali je činjenica, da je on u svojoj lirici slobodno i neposredno iznosio ono, što je osjećao. Koliko ima na pr. razlike između ritma »Pisma unim doma«, između ritma pjesme »Božićni račun s gospodinom Benedetom« i ritma pjesme »Na putu«! A ipak je Balota u svakoj neposredan i jak. Da li svjesno ili nesvjesno — ali već samim ritmom pjesme »Na putu«, u kojoj je iznio osjećanje za svog putovanja Francuskom, Balota je nasljedovao ritam željezničkih kolesa, stvarajući tako potpuno iluziju o čitavoj atmosferi, u kojoj je pjesma nastala:

*Moj nebore,
mi smo zemlja kako tvoja, samo tuja,
samo tuja.
Tebe čeka sad sudbina, samo huja,
samo huja.
Ti se moreš kadi očeš tu fermati,
Samo nideri te tu ne čeka tvoja mati.*

Snaga Balotinih pjesama potječe naprosto odatle, što njihov tvorac nije razmišljao o tome, što će pisati i kako će pisati, nego je bilježio ono, što je osjećao i kako je osjećao. Zato su se neke njegove pjesme narinule publici vlastitom snagom još i prije, negoli se moglo i naslutiti, tko im je autor. Uz-

gredno je pitanje, ne demantira li on njima sebe kao učenjaka. Kao lirik on tom svojom iskrenošću samo dobiva«.

Tako Dr. Barac, a drugi jedan isto tako kompetentni lirik, Slovenac Božidar Borko,

napisao je u slovenskoj književnoj smotri »Ljubljanski zvon« također zajednički osvrt na pjesničke zbirke pododbora Matice Hrvatske. I Borko je najprije iznio nekoliko interesantnih kritičnih opaski o modernoj hrvatskoj lirici uopće — koja po njegovom mišljenju natkriljuje svu suvremenu lirsku tvorbu Slovenaca i Srba — a zatim je prikazao svakoga od spomenutih pjesnika zasebno.

O Mati Baloti kaže:

»Zbirka Mate Balote »Dragi kamen« nastala je u znaku svijesnog regionalizma. Sve su pjesme pisane čakavskim narječjem, kojemu je Vladimir Nazor prvi otvorio put u hrvatsku modernu poeziju. Lirika Mate Balote, čije je ime pseudonim intelektualca, koji je prošao kroz tvrdu školu fizičkog rada, suptilan je izraz života seljaka i ribara u Istri i na Kvarneru. Čini se, da je poškopljena morskom vodom i da odiše solju. Balota teži k objektivnoj poeziji, koja uzima sujete neposredno iz života i ne pročišćuje ih u kreativnoj mašti više nego što treba, da ispune pjesničku formu i djeluju svojim ritmom i melodijom svojih rima. Zato je po strukturi svoje poezije od sve desetorice (Borko nije u svom osvrtu govorio o Tadijanoviću i Delorku, čije su zbirke izašle prije od ostalih) najbliže narodnoj pjesmi, što bi bio čak i onda, kada se ne bi izražavao u narječju«.

PUBLICISTIKA O JULIJSKI KRAJINI

Prvi letošnji zvezek »Geografskega Vestnika« (letnik XV., št. 1—4) je objavil sledeće recenzije spiskov o Julijskoj Krajini.

Svetozar Ilešić omenja v poročilu »Geografija v spominskih publikacijah ob dvajsetletnici Jugoslavije« studiju L. Čermelja »Bilanca našega naroda za mejami« s temi besedami:

»Kot prva je izšla pod naslovom »Ob dvajsetletnici Jugoslavije« jubilejna številka revije »Misel in delo« pod uredništvom dr. Br. Vrčona, obsegajoča 370 strani. Iz bogate vsebine nam je tu omeniti predvsem tri temeljite razprave. Prva je studija L. Čermelja »Bilanca našega naroda za mejami«, ki podaja demografski pregled naših manjšin v Italiji in Nemčiji na osnovi kritične presoje vsega statističnega gradiva. Kot najboljši poznavalec tega gradiva je bil Čermelj pač najbolji poklican, da nam predloži to sintetično sliko«.

L. Rubić poroča tako-le o drugem delu knjige Nikole Žica »Istra«:

»Od geografskih radova o Istri dosad su bile najvažnije monografije N. Krebsa: Die Halbinsel Istrien« (Geographische Abhandlungen, Bd. X Hft. 2., Leipzig 1907) i C. Battistia: La Venezia Giulia (Novara 1920), kojima se eto pridružuje knjiga Nik. Žica. Krebs je dao presjek kroz sve geografske probleme Istre. Battisti-eva knjiga je izdana u doba žestoke diplomatske borbe između Jugoslavije i Italije; ona ima osobito lijepih karata Istre, ali je u glavnom tendenciozna. — Monografija N. Žica po opsegu je najveća, po metodi se drži sredine između naučnog i popularnog načina izlaganja, ali za nas je od vrlo velike važnosti s razloga što je fiksirala toponomastiku istarskih krajeva u našem jeziku; što je utvrdila statističko stanje Hrvata i Slovenaca u Istri g. 1918 i što obrađuje mnoge antropogeografske probleme s našeg gledišta, koje je u opreci sa onim C. Battistia. Time nije rečeno, da knjiga ima polemički karakter niti da je u njoj naglašeno pristrano stanovište pred objektivnim istinitim i pravim stanjem antropogeografskih problema Istre, već ovaj dojam dobije onaj čitalac knjige N. Žica, koji poznaje i ostale dvije geografske monografije o Istri, što su ih napisali Nijemac N. Krebs i Talijan C. Battisti.

Detaljno promatranje pojedinih poglavlja ove knjige pokazuje nam njezine prednosti i nedostatke. Ta su poglavlja u prvom dijelu: uvod; prošlost zemlje; oblici tla; vode; obala; Kvarnerski otoci; podneblje; bilje. U drugom dijelu: teritorij Istre; prošlost stanovništva; današnje narodnosti; o privredi; demografske prilike; naselja i zaključak.

Po svemu se vidi, da je pisac uložio silan trud i da je godinama radio na geografiji Istre. Knjiga ima tu i tamo manjkavosti i netačnosti, ali uzmu li se u obzir njezine pozitivne strane, kao opširnost gradiva, jasnoća jezika i stila, lijepa naučna terminologija, zatim one prednosti, koje sam istakao, onda se ova knjiga može toplo preporučiti«.

G. Savnik je napisal sledeće o knjizi Josefa Procházke »Jihoslované v Italiji«:

»Pričujoča knjiga izvrstno informira češko javnost o naših rojakih v Italiji. Avtor namreč temeljito pozna vse slovenske in hrvatske knjige in razprave ter vse pomembnejše tuje publikacije, ki obravnavajo to našo zemljo in njeno ljudstvo. Nadaljnja odlika knjige je njena objektivnost in točnost podatkov, vključno naša krajevna imena, ki so navedena le izjemoma v češki transkripciji. Tekst, ki je zaradi boljše preglednosti razdeljen na več glavnih in stranskih poglavij, poživilja 17 slik, ki pa spričo slabega papirja niso posebno jasne. Na koncu je dodan seznam literature o Julijski Krajini in zemljepis obmejega ozemlja z vrčtano narodnostno mejo. Spričo tega, da je glavno težišče knjige zgodovinski oris političnega in kulturnega življenja tukajšnjega ljudstva od prvih početkov do današnjih dni, se bavi z zemljepisnimi razmerami le uvodno poglavje (str. 9—28). Tu je prikazan značaj dežele, njeno gospodarstvo in prebivalstvo, zlasti narodnostne razmere pred in po svetovni vojni. Opozoril bi le na dve napaki: Učka meri 1396 m, južno od nje pri Labinu pa ne kopleje crnega, temveč le boljši rjavi premog. Procházki, ki je s to knjigo potrdil tradicionalno zanimanje in ljubezen češkega naroda do nas, izrekamo na tem mestu pristrčno zahvalo«.

JOŠ JEDAN GLAS O CAREVU ROMANU »PRESJEČENI PUTI«

Splitski »Narodni list« donosi podulji feliton pod naslovom »Hrvatski historički roman« u kom se pozabavio najnovijim romanom Viktora Cara Emina »Presječeni puti«, pa kaže da se o Carevu romanu malo ili uprav nimalo nije čulo, iako se radnja romana odigrava u glavnom na Klisu, s knezom Petrom Kružićem kao protagonistom. Roman je umjetničko djelo i pravi historički roman, a to je velika, svijetla i malo poznata povijest. Široka i slobodoumna. O Caru kaže pisac felitona, da je poznata i simpatična firma sa svojim historičkim romanima iz istarske prošlosti.

»SOČA« ZAČASNO PREKINILA PREDAVANJA

Ljubljana, januara 1940. — Društvo »Soča« Matica zaznanja, da je začasno prekinilo predavanja zaradi izrednoga mraza in ker so sedaj v pustem času vsako soboto razne prireditve narodnih društva, katerih se udeležujejo društveni člani in prijatelji. Marljivi ženski odsek »Soče« priredi posebno slovensen zaključek svojih letošnjih plesnih vaj s pevskimi nastopi in solospjevi 2. februaria t. l. ter se že sedaj priporoča za polnočevni obisk v Trgovskem domu. V postu pa bo »Soča« nadaljevala z predavanji pri »Levu«, čim preneha mrzli val, kar bo zopet priobčeno v dnevnem časopisu.

SPACALOVA RAZSTAVA V TRSTU

Slikar Slavko Spacal razstavlja v Trstu svoja grafična dela, linoreze in monotipije. Razstava je namešćena v Jerčevi dvorani v Ulici sv. Spiridiona nasproti pravoslavne cerkve in je bila odprta do 25. tega meseca.

Koledovanje u tomajski župniji na Krasu in v Trebčah

V Ljubljanskem mesečniku »Dom in svet« je začel objaviti pod gornjim naslovom za naš živelj na Primorskem zelo zanimivo razpravo mladi slavist Milko Ukmar, ki je domo s Krasa. V njej opisuje sedaj že opuščeno koledovanje med Silvestrovim in novim letom v Tomaju, Krepjah, Duhovljah in Šepuljah na Krasu in v Trebčah na Tržaškem in navaja razne pesmi, ki so jih ob taki prilici prepevali.

V pripombi k naslovu čitamo te besede:

»Med ruševinami ljudskega izročila je še danes mnogo upoštevanja vrednih stvari: čakajo le vešćega očesa in skrbne roke, da jih očisti raznih usedlin ter spravi na varno. V vrsto zelo površno raziskanih delov slovenskega ozemlja spada predvsem Primorska. Naj bi pokazal pot tudi drugim znanstvenikom France Bezlaj, ki je preteklo poletje optal svoje fonološke »škatle« in prišel v Benečijo preučetvat naglase«.

Leo Vilhar slikar v Alžiru

Naš postojnski rojak Leo Vilhar živi že već časa v Alžiru, kjer pridno dela, in razstavlja. Tudi začetkom letošnjega leta je priredil razstavo svojih slik v Oranu. Francoska kritika se o njegovih delih zelo laskavo izražala in jim pridaje visoko umetniško vrednost. Popolnoma se je uživl v ambijent ter je mojstrski slikar tamošnjih motivov, ki jih podaja v vseh njihovih posebnostih, pri vseh njih barvni pestrosti in luči.

Svetosavske nagrade

Primorsko Akademsko starestinstvo je tudi letos razpisalo dve nagradi za temi o Primorski, ki ju bodo pristojni fakulteti smatrali za vredni. Ena nagrada je bila namenjena slušateljem pravne, druga slušateljem filozofske fakultete. Za prvo ni bilo letos nobenega konkurenta. Filozofska fakulteta pa je podelila nagrado u višini 500 dinarjev stud. phil. Antonu Vratušu za temo »Leksikalni vplivi romanščine na slovenščino«.

Knjižne publikacije založbe

»Sigma« v Gorici

Poleg knjig Goriške Matice in Goriške Mohorjeve družbe, o katerih smo že poročali v našem listu, je prehod iz starija v novo leto prinesel našim rojakom na Primorskem še nekaj slovenskih publikacij. Tako so v založbi »Sigma« v Gorici izšle tri manjše knjižice: Fr. Bevka zanimiva živalska povest »Plešimož«, ki jo je prav lepo ilustriral Albert Rusjan; zbirka otroških rajalnih pesmi »Deca raja«. Pesmi su prispevali France Bevč, Srećko Gregorec, Lado Piščanc in Rado. Nekaj jih je tudi anonimnih. Okraske je narisal A. Troha. »Pratika za prestopno leto 1940«, ki spominja na znano Blaznikove pratiko a je prirejana za potrebe našega čovjeka na Primorskem. V njej je tudi seznam raznih knjig, ki jih je izdala »Sigma« in ki so še v zalogi.

DR. GAVAZZI O ZEMLJOVIDU ZVONIMIRA DUGAČKOGA: GEOGRAFSKI RASPOREDJAJ HRVATA

U »Savremeniku« (broj 2. od 15. siječnja) izašla je recenzija Dra. A. Gavazza o zemljovidu Zvonimira Dugačkoga »Geografski rasporedjaj Hrvata«, koji je registriran svojedobno i u našem listu. Iz recenzije profesora Gavazza — koja je usput spomenuto negativna — vadimo samo onaj dio, u kojem je govora o Istri. Ističući da se Dugački služio u svom radu nepravilnom metodom recenzent piše:

NOVE KNJIGE I ČASOPISI

Siječnjaški broj »MALOG ISTRANINA«.

Izašao je Mali Istranin, taj jedini omladinski list, koji se izričito bavi širenjem kulta Istre među omladinom. Br. 5 (za siječanj) donosi. Dječak i njegov pas, critica s njemačko-francuske granice (Henri Laroché) — Zima u šumi (Marko Mirosav) — Majčina slika — Na žalu (Ivica Cermak) — Vrijedan naučnik — Na snijeg (Šime Fučić) — Klok i Jožić — Iza toga slijede bogate rubrike: Iz stranih zemalja — Dječje novine — Tehnika — Zvezdoznanstvo — Zdravlje — Razno — Juričev veseli kutić i t. d.

»Mali Istranin izlazi jedanput mjesečno za vrijeme školske godine, a pretpлата iznosi 12 dinara za cijelu godinu. Naručuje se kod uprave: Zagreb, Krajiška ul. 12.

POKAŽIMO BRATSKU LJUBAV NA DJELU!

(Pismo jednog našeg emigranta).

Veleštovani gospodine uredniče! Dne 20. ovog mjeseca dogodila mi se velika nesreća, jer mi je požar uništio kuću i ja sam ostao s porodicom od 5 članova bez krova nad glavom i bez igdje lica u ovoj strašnoj studeni. Od srca molim sva naša društva i svu našu braću u državi, da bi mi makar malim prinosom priskočili u ovom teškom času u pomoć, koliko je kome moguće. Ja sam emigrant iz Istre, rodom iz Lovrečice.

Unaprijed Vam se zahvaljujem Vaš rođak i prijatelj

Ante Korenika
Sutlarica pošta Pitomača.

Jedinstvo kulturnih i gospodarskih organizacija

Što se tiče samoga Branimira Altgayera on je prestao biti župski pročelnik, pa su mu u novoj podjeli rada povjereni općenarodni, t. j. politički poslovi. Novim župnim vodjom imenovan je na njegov prijedlog, kako smo to već javili, Josef Meier, čiji izbor mora potvrditi vrhovni pročelnik.

PREDSTAVNICI NIJEMACA KOJI OSTAJU U ITALIJI U RIMU

biti dana Nijemcima, koji su optirali za Njemačku kad se oni budu preselili u Reich. To pitanje kako se tvrdi već je riješeno u poznatom njemačko-talijanskom sporazumu prema kojem mješovitaj talijansko-njemačka komisija procjenjuje imanja njemačkih optanata, koja će biti pravedno likvidirana prije nego se ovi optanti presele u Njemačku.

proizvodnje u godini 1940. preseliti na teritorij Reicha jedan milijun Poljaka. Tako bi se već u siječnju preselilo 200.000, u veljači 300.000, a u travnju 500.000 poljodjelskih radnika iz Poljske.

Repatriiranje Nijemaca iz Galicije bliži se kraju. Do sada je repatriirano 103.000 vlakovima, a ostalim sredstvima oko 35.000. Očekuju se četiri grupe iseljenika. Tako, da se broj repatriiranih Nijemaca iz spomenutih oblasti penje na 160.000.

POLJSKI SELJACI NA TERITORIJU REICHA

Dopisnici švicarskim listovima iz Njemačke javljaju, da je njemačka vlada odlučila u svrhu osiguranja poljodjelske

V bozični številki beograjske »Pravde« je naša rojakinja Ida Pregarc objavila informativen članek o slovenskem gledališču v Trstu iz katerega posnemamo nekoliko podatkov. Ida Pregarc je bila učenica Dramske šole in je začela svoje gledališko delovanje na deskah tega gledališča ter pozna njegov razvoj in potek, ker je preživela tudi vrsto let v Trstu, svojem rojstnem kraju.

Letos bo 20 let, odkar je prenehalo delovati slovensko gledališče v Trstu. Kdo bi mogel danes pisati o njemu, ko ga ni več in ko koprena pozabe preti, da pokrije tudi spomine! In vendar je to gledališče živel v polnem razviku, bogato in plodonosno. Njegovo življenje je bilo presečeno v trenutku, ko se je borilo, da pride do svojega najvišjega izraza. Kako majhen je bil začetek, koliko borbe in truda in kako se nam zde daleč oni časi, ko se je zbirala grupa idealnih ljudi, naših očetov, ko so hoteli imeti svoje gledališče! Koliko je bilo v tem smelosti, ve vsakdo, ki je tam živel. Toda kljub temu! Kamen na kamen ... in 1. 1904. je že stala palača, velika in ponosna v najlepšem delu mesta.

Prvo gledališko sezono je otvoril na zelo svečan način naš nepozabni Tone Verovšek, svetla tradicija slovenskega gledališča. Okoli sebe je zbral nekoliko svojih tovarišev polnih idealov in borbenega duha. Začetek je bil težek in mnogo je bilo raznovrstnih zaprek. Toda borili so se in zmagali. Začetek je bil dober, temelj pa, čeprav komaj položen, soliden.

Druga po vrsti je bila Gusti Danilo-va-Cerar, ki je vodila gledališče. To je bila perioda najlepših rezultatov. Odprta je bila dramska šola, iz katere je izšlo nekaj prvovrstnih sil. Nedostatki so polagano izginevali in poleg moderne drame so bila dana tudi klasična dela v zelo solidni opremi. Led je bil prebit in

gledališče je bilo dan za dnem vedno bolj obiskano. Gledališče, ki je v glavnem gojilo nacionalni program, je postalo vsakdanja potreba naših ljudi.

Leon Dragutinovič, ki je bil naslednik Danilove, je že poskušal z opero. Med ostalimi so nadaljevali tedaj v operi Iličič, Primožič, Hlača, Janova, Mekindova, Frigova, Pan, Pucova, Modic in drugi. Polagoma se je vedno bolj čutila mojstrska taktirka tedaj še mladega dirigenta Polića. Mira Korošec, s glasom katere bi se ponošal celo »Metropolitans«, je bila večkrat v gosteh. Omiljeni gostje so bili slavni Andrija Fijan, Borštnik, Nučič, Danilo, Hafner, Vušković, Križaj in drugi. Od angažiranih članov razen nekoliko moči iz Ljubljane, so bili večinoma Srbi in Hrvati, ker je bil kader domačih moči šele v razvoju. To je bilo prvo jugoslovansko gledališče v pravem pomenu besede še pred zedinjenjem.

Ko je začela svetovna vojna, je gledališče prenehalo delovati. Ob prevratu ga je prebudil v novo življenje Milan Skrbinšek, režiser in gledališki pedagog, resen človek, marljiv do skrajnosti in poln ljubezni za svoj poklic. Zbral je preostale prejšnje člane gledališča in za gledališče navdušeno mladino iz katere so se pozneje rekrutirali najboljši člani naših centralnih gledališč. Skrbinšek je s sigurno roko vodil k uspehu. Kot veliki Cankarjev spoštovalec je dal ciklus njegovih del: »Lepo Vido«, »Za narodov blago«, »Hlapci«, »Pohujšanje v dolini Šentflorjanski«. Zboljšal je okus publike, tako da je prej prijemala težje stvari, kakor pa dela s poceni efektom. Gledališče je bilo tedaj v svojem zenitu. Vse je bilo mojstrsko organizirano.

V raznih časovnih razdobjih so v drami igrali: Štefanija in Leon Dragutinović, Helena Mitrović, Zora Petrović, Josip Toplak pl. Remetinski, Milan Skrbinek, Emil Kralj, Josip Daneš-Gradiš, Rade Pregarc, Ciril Bratuš, Ivo Gabršek, N. Terčič, Mario Šimenc, Štefica Lepuševa-Polič, Štefica Skrbinek.

PREDNOSTI ŽIVLJENJA U VLASTITOJ NACIONALNOJ DRŽAVI

G. Adam Pribićević, bivši šef Samostalne demokratske stranke, uputio je preko zagrebačke »Nove Riječi« slijedeću poruku:

»Nismo stanari u tuđjoj kući. Ne može nas tuđjinac poprijeke gledati. Ne može nas krstiti «vlaškim krmkom», »vanravcom«, »saukrobotom« i t. d. U svojoj zemlji svuda možemo proći sa svojim jezikom, i kod vlasti i u vojsci. Lakše nam je stoga. Naša djeca dolaze u našoj zemlji do položaja. U našoj državi ima 300.000 što državnih, što samoupravnih namještenika. To su sve skoro naša djeca. Treba se sjetiti: kako su rijetko bili posijani naši ljudi u Madjarskoj i Hrvatskoj samo u željezničkoj službi. Mislite li, kad bi pali pod vlast tuđjinaca, da ne bi nagnuli bezbrojni tuđjinci zanatlije, potpognuti od svoje vlasti i otimali nam hljeb?

Koji bi tudjinac mogao nasrnuti na nas? Samo moćan. A moćni, vidite, ni-

RUSIJA I BALKAN

Naš zemljak dr. Ante Ciliga objavio je u posljednjem broju »Nove Evrope« (januar 1940.) politički članak pod naslovom »Rusija u ratu«. Ciliga se u svojim razmatranjima osvrće na četiri glavna momenta: 1. vraćanje Rusije na put ekspanzivne imperijalističke politike, 2. zašto je Staljin pristao na savez s Nijemcima, mjesto s Engleskom i Francuskom, 3. posljedice neuspjeha u Finskoj i 4. Rusija i Balkan.

Pošto je prikazao tri prva momenta ruske politike Ciliga veli:

»Ostalo bi da kažemo još nekoliko riječi o Balkanu, o nama, u vezi s Rusijom.

Možda nije slučajno da se Rusija okrenula prije Finskoj nego Balkanu. Tamo gore radi se ne samo o obrani Lenjingrada, već i o prodiranju na Atlantski ocean, preko slabo naseljene ali rudama bogate sjeverne Skandinavije.

kad nisu siti. Oni vječitó ratuju, da osvajaју tudje zemlje i budu još moćniji. I naša djeca morala bi ostavljati svoje kosti po svijetu, ratujući za tudjinca, kao što su ih ostavljali naši djedovi za Austriju po Turskoj, Italiji, Francuskoj i Rusiji. Dočim mi nemamo više za što da ratujemo. Nama je dosta što imamo i ne mislimo na osvajanja tudjih zemalja.

Naposljedku, vremena su se promijenila strašno na gore još u nečemu. Do sad, ako bi neprijatelj i osvojio zemlju, nije otimao zemlju od seljaka, kuća ni radnja od građana. Danas otimaju bez ikakve otštete i naseljavaju svoje. Mislite da bi ostavio tujdinac naše seljake danas na masnim poljima Vojvodine, Slavonije i drugih krajeva?

Budimo pametni ljudi, i čuvajmo ovo malo kućice, što smo nad glavom svojom skrpili. Popravljat ćemo je, dotjerivati, prezidati, ali dok je žive glave ne smijemo dati da nam je tuđinac sruši

u pravcu Norika, licem prema Engleskoj. Zato je Velika Britanija tako oštro reagirala... Dardanelle, koje izlaze u zatvoreno Sredozemno more i leže usred gustonaseljenih oblasti, imaju za Ruse više obrambeno značenje — čuvanje ulaza u Crno more, k ukrajinskom žitu i kavkaskom petroleju. Rusija želi da potчини svom nadzoru države na obalama Crnog mora, t. j. istočnog dijela Balkana, te zatvaranje Dardanela. Iako to izgleda za nas Jugoslavene daleko, ono ipak može da znači i neposrednu opasnost; po nekim predznacima, ta je opasnost aktuelna. Uzimajući u obzir savremenu slabost Sovjetske Rusije, Staljin je potpuno u stanju da učini sa zapadnim Balkanom analognu trgovinu kakovu je učinio sa Poljskom: da olakšanjem nećijeg prodiranja na zapadni dio Balkana kupi olakšanje svog vlastitog prodiranja u istočni dio. Dakle, nakon razdiobe Poljske, razdioba Balkana

OTVARANJE TALIJANSKOG INSTITUTA U ZAGREBU I BEOGRADU

PRED DOLAZAK TALIJAN SKOG MINISTRA PROSVJETE

Kako javljaju zagrebački dnevni listovi talijanski generalni konzul u Zagrebu Giovanni Gobbi posjetio je ovih dana, u pratnji svoga tajnika, Banskú vlast. U odsutnosti bana Dra. Šubašića koji je bio bolestan i podbana Dra. Krbeka, talijanskoga generalnoga konzula primio je šef banova kabineta. Taj posjet talijanskoga generalnoga konzula Bobbia Banskôj vlasti u vezi je s otvaranjem talijanskog instituta u Zagrebu.

Povodom otvaranja talijanskoga in-

stituta imao bi posjetiti Zagreb i talijanski ministar prosvjete Bottai.

Talijanski institut u Zagrebu služiti će širenju talijanske kulture u Hrvatskoj i uopće jačanju kulturnih veza Italije i Jugoslavije. Otvorenje talijanskoga instituta u Zagrebu imalo bi se, prema informacijama zagrebačkih listova, izvršiti sredinom idućeg mjeseca.

Kako saznajemo otvara se i u Beogradu u isto vrijeme talijanski institut, jer će ministar Bottai posjetiti i Beograd.

DEPOPULACIJA V GORSKIH PREDELIH ITALIJE

O tem predmetu je po italijanskih spisih V. A. R. Toniola in U. Giustija dr. Svetozar Ilešič napisal v »Geografskem Vestniku« sledeče:

»Geografski odbor Narodnega sveta za raziskavanja in Državna ustanova za kmetijsko gospodarstvo v Rimu sta izvedla obširno kolektivno proučitev depopulacije najprej v Alpah in sicer v Ligursko-Piemontskih (izšlo 1932), v Lombardskih (1933), Tridentinskih (1935), Beneških (1938) in Julijskih (1937), ter nato v Apeninu (1934—1937). Kot zaključni osmi zvezek je izšel sintetični del, opremljen z instruktivnimi kartami in bogatim tabelaričnim gradivom. Sinteza nam pokaže, da so pojavi depopulacije zelo pogosti v vseh navedenih predelih in sicer najbolj v zapadnih Alpah, manj na vzhodu. Bavi se tudi z demografskim razmerjem med gorovji, predgorji in veliko Padsko nižino, pri čemu prihaja do zelo zanimivih zaključkov. Ali glavni poudarek je na pojavih in vzrokih depopulacije gora. Pri tem ni mišljena samo t. zv. kvantitativna depopulacija, to se pravi dejanski padec števila prebivalstva ali vsaj pojav manjšega dejanskega prirastka v primeri s prirodnim, temveč tudi kvalitativna depopulacija, ki se kaže v manj intenzivnem kmetijstvu, v spreminjanju stalnih naselij v sezonske, v opusteljih kmetijah in kulturalih. V sezonskem in trajnem izseljevanju ter podobnem ter celo t. zv. potencialna depopulacija, to se pravi nevzdržna preobliedenost gorskih

predelov, ki si še ni poiskala izhoda v svet, temveč se le odraža v njunem znatnem padcu življenskega nivoja. Mnogo se razglablja tudi o vzrokih teh pojavov, ki v poslednjih desetletjih tako naraščajo, ne le v Italiji, temveč tudi v njeni gorski soseščini, kakor knjiga pokaže na posameznih primerih: poleg začasnih vzrokov agrarne krize itd. je vplival trajno zlasti nagli razvoj modernega prometa, ki je dal priliko spoznavati druge življenske možnosti in višji življenski nivo ter s tem ustvaril željo in stremljenje po njih. Zaključna izvajanja knjige obravnavajo tudi možnosti izboljšanja in ozdravitve.

Študije »Spopolamento montano« niso važne za nas samo s splošnega vidika, ker nas opozarjajo na vrsto aktualnih pojavov, ki so pri nas neredko še bolj izraziti, temveč tudi zato, ker segajo z Julijskimi Alpami neposredno na Slovensko. Podrobni rezultati o Jul. Alpah so objavljeni v 5 zvezku, ter izpopolnjeni v zaključni knjigi z rezultati ljudskega štetja iz 1. 1936. Obraznava se Julijsko področje v treh raz, delkih: 1. zgornja dolina Soče, 2. Banjška, Trnovska in Idrijska planota ter 3. Tržaške in reške gore s pododelki: Hrušica, Postojska kotlina. Zgornja Pivka, Tržaški Kras, Zgornja Reka, Istrski Kras in Liburnija. V celotnem navedenem področju je prebivalstvo sicer v dobi od 1. 1869. do 1936. narastlo manj kot v Beneških, Tridentinskih in Lombardskih Alpah, ali je vendar še narastlo za 13%. Toda v podrobnem kažejo nekateri predeli tudi absolutno nazadovanje v tej dobi — zgornja Soča za 3%, Banjška planota za 5%, Istrski Kras za 1% in Tržaški Kras celo za 31%. Na drugi strani je zabeležen izreden porast v Postojski kotlini (za 57%), nekaj manjši na Pivki in na Reki, povsod pač v glavnem zaradi obmejne funkcije. V celoti pa označuje funkcija gore Julijske Krajine prav tako za področje izrazite depopulacije, četudi se slednja na zunaj radi industrijalizacije dolin in državne meje pokaže razmeroma malo v absolutnem nazadovanju prebivalstva, prav tako malo pa v drugih vnanjih znakih, kot so na pr. opuste hiše in zanemarjeni pašniki ob zgornji Soči.

IZ UREDNIŠTVA

Na temelju zaključka plenarne sjednice konzorcija lista »Istre« i sjednice saveznoga direktorija list je prešao u vlasništvo Saveza. S time u vezi uslijedilo je i proširenje uredništva, o čemu je savezno vodstvo obavijestilo društva. Vjerujemo, da će naša emigracija pozdraviti ovaj čin, koji je bio davna želja cjelokupne emigracije, te da će svi naši pretplatnici, čitatelji i prijatelji — jednom riječi svi naši emigranti — još jače prigriliti svoje glasilo i okupiti se oko njega u nastojanju da ga ne samo i dalje održe nego mu omoguće snažniji zamah.

Glavna godišnja skupština omlad. sekcije udruženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu

Beograd. — Uz veliki broj prisutnih omladinaca, a također i starije braće, održana je u subotu 20. o. m. glavna godišnja skupština Omladinske sekcije udruženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu.

Sa nekim promjenama izabrana je nova uprava, koja je već na samoj skupštini u konturama iznijela program budućeg rada. Čitavi rad omladinske sekcije usmjerit će se u pravcu kulturnog izgrađivanja naše omladine, upoznavanja naših nacionalnih problema, priredjivanjem kulturnih večeri, predavanja itd. To je potrebno s obzirom da je omladina u Beogradu oduvijek osjećala duboku potrebu da postane zbilja prava istarska omladina.

Novo izabrani pročelnik naglasio je i potrebu čim tijesnijeg kontakta sa svim omladinskim sekcijama ostalih društava, kako bi se time postigla koordinacija rada omladine svih emigrantskih društava.

Skupštini je prisustvovao i predsjednik Saveza g. dr. Ivan M. Čok, koji je pozdravio omladinu i zaželio mnogo uspjeha radu novog odbora. Naglasio je, da je savezno vodstvo uvijek sa simpatijama pratilo rad omladine i da je težnje omladine potpomagalo do krajnjih granica mogućnosti, te da omladina može i nadalje računati na punu pomoć Saveza.

Glavna skupština društva »Istra-Trst-Gorica-Zadar« u Zemunu

Zemun. — Udruženje Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu održat će svoju redovnu glavnu skupštinu na dan 4. februara 1940. god. u 3 sata poslije podne u društvenim prostorijama u Domu Kr. Aleksandra.

Umoliavaju se svi članovi da neizostavno i na vrijeme dodju u društvene prostorije. Skupštini će prisustvovati i delegati Saveza iz Beograda, a vjerojatno i predsjednik Saveza g. Dr. Čok.

Ako se na vrijeme ne sakupi dovoljan broj članova skupština će se održati pola sata kasnije sa istim dnevnim redom i sa onolikim brojem članova, koliko ih bude prisutno.

Dnevni red: 1. Pozdrav predsjednika. 2. Izbor ovjerovlača zapisnika. 3. Izvještaj tajnika. 4. Izvještaj blagajnika. 5. Izvještaj nadzornog odbora. 6. Izvještaj predsjednika omladinske sekcije. 7. Razrješnica staroj upravi. 8. Izbor nove uprave i 9. Slučajnosti — Odhor.

VIJESTI IZ DOMOVINE

ZAHVALA VINKA ŠEPIĆA

Prigodom moje 70. godišnjice života primio sam čestitke od mojih istarskih drugova i suboriotica, na čemu im se ovim putem najsrdačnije zahvaljujem. Neka ti moji drugovi znaju, da sam i danas u našoj novoj toliko željenoj i ljubljenoj domovini po mentalitetu ostao onaj isti, koji sam bio i u Istri.

Zahvaljujem ujedno i kolegi — čitu, koji se je sjetio mene ovom prigodom i opisao u »Istri« u najkraćim crtama moj učiteljski, a osobito kulturni i politički rad u Istri od 1888 do 1929 godine. Zahvalan sam mu to više, što su na taj način moji istarski drugovi i suborioti, a osobito moji bivši učenici saznali da sam živ i zdrav i pun optimizma dočekao svoj 70. rođendan.

Banjaluka, Ul. Vuka Karadžića 9
VINKO ŠEPIĆ

Op uredništva: O našem dragom Vici Šepiću mi bismo bili mnogo više donijeli i onaj kratak prikaz koji je o njegovom radu izdao tek su odlomci jednog poduljeg članka, koji je iz razloga koji su bili izvan naše moći, morao biti jako skraćen. Molimo stoga i našeg dragog Vica i njegovog prijatelja, našeg dopisnika — čita, da to uvaži i da nam oprostite, jer kako vide krivnja nije na nama.

Karnevalska zabava Primoraca

U subotu dne 3. veljače priređuje društvo Hrvatskih primoraca u Zagrebu svoju tradicionalnu mesopusnu zabavu, koja se održaje u svim prostorijama Radničke komore (Krešimirov trg 6). Priredjivači pozivaju zagrebačke Istrane kao svoje susjede i prijatelje da dodju na zabavu, na kojoj će se osjećati kao da se zabavljaju negdje blizu mora, na Primorju. Ulaznina Din. 10.—

Priča o istarskom dječaku

U zagrebačkim je »Novostima« od 21. i 28. siječnja izašla pripovijest Franje Fuisa »Put u život« koja obrađuje život jednog siromašnog šegrtu u Slavoniji. U toj je pripovijesti vanredno toplo i s mnogo iskrene simpatije opisan jedan mali istarski dječak, zvan jednostavno Istrijanac, koji je za rata u vrijeme gladi došao na prehranu u Hrvatsku, a onda sa svim izgubio kontakt sa svojima kod kuće i prošao kao šegrt kod jednog limara svu tešku Kalvariju patnja u najmladjoj dobi. Konačno je tragično završio ugušivši se u jednom sanduku automobila, u koji se bio sakrio...

OSEBNE VESTI

POROKA

V soboto, dne 27. januarja sta se v Ljubljani poročila tovarišica Zdenka Erberjeva, po rodu iz Divače, tajnica Delavskega prosv. in podpornega društva »Tabore« v Ljubljani, in naš gorilski rojak Ivo Mrevlje, blagajnik istega društva. Novoporočencema, ki se že več let marljivo udeležujeta v emigrantskih vrstah, iskreno čestitamo in jima želimo obilo sreče.

Dizanje »Ljubljane« u Šibeniku

VRŠI SE POD NADZOROM STRUČNJAKA ISTRANINA ING. ARMANDE

U Šibeniku je, kako je poznato, nedavno nastradao naš ratni brod »Ljubljana« udarivši i podvodnu hridinu.

Iz mornaričkog arsenala u Tivtu stigli su sada u Šibenik stručnjaci koji rade na podizanju broda. Taj posao vodi major ing. Adam Armand iz Splita. G. Armand ima je od strane vojnog erara nadzor nad izgradnjom krstarice »Split« u splitskom brodogradilištu. Major brodogradjevni inženir Armand stigao je u Šibenik i spustio se nekoliko puta na dno mora da vidi položaj razarača i sve okolnosti, koje su u vezi s podizanjem razarača »Ljubljane« na površinu. Primjećujemo da je uvaženi brodograditeljski stručnjak ing. Armand naš čovjek rodom iz Mošćeničke Drage.

Pitanje jugoslavensko-talijanske izmjene na području umjetnosti

Prigodom koncerta talijanske pianistkinje Pine Pitini u Zagrebu — taj je koncert registrirao u nekoliko redaka i naš list — i Beogradu iskrslao je najprije u beogradskoj, a zatim i zagrebačkoj štampi pitanje, tko će kod nas u Jugoslaviji voditi nadzor o umjetničkoj izmjeni između Italije i Jugoslavije. To se pitanje nametnulo upravo povodom koncerta spomenute talijanske pianistkinje početkom siječnja budući da je njen nastup bio označen kao prvi u okviru nastupa talijanskih umjetnika u Jugoslaviji odnosno naših umjetnika u Italiji. U Italiji vodi brigu o toj izmjeni organizacija »Servizio nazionale Concerti« u Rimu.

»Nas međutim više zanima, — pisale su zagrebačke »Novosti«, — tko će voditi brigu i nadzor o tome, koji će umjetnici biti slani s naše strane u Italiju u okviru te izmjene. Treba izabrati najbolje naše umjetnike i povesti računa o njihovom programu, jer nastupanje naših umjetnika u Italiji nema biti samo njihova lična afirmacija već kad se radi o ovakvom okviru oni automatski treba da postanu reprezentanti naše umjetničke kulture.«

Muzički kritičar beogradske »Politike« pita se također, tko će voditi na našoj strani računa o izboru naših predstavnik muzičke umjetnosti, koji bi reciprocno imali da pretstave našu muzičku kulturu u Italiji. Nameće se sve više potreba organizirane naše umjetničko-muzičke propagande u inozemstvu i povjeravanje te propagande jednom kulturnom muzičkom odboru pri ministarstvu prosvjete, sastavljenom od ljudi, koji su pokazali širokogrudnost i dalekovidnost u pitanjima naše muzičke kulture.

Prema pisanju kulturnog kroničara »Novosti« nastup Pine Pitini i ostalih najavljenih umjetnika s talijanske strane znači zapravo samo »dug« za ono, što su u svoje vrijeme naši umjetnici nastupali u Italiji. Dakle — veli — prava izmjena imala bi tek započeti.

IZ UREDNIŠTVA

Na podlagi zaključka plenarne seje konzorcija lista »Istra« in seje zveznega direktorija je list prešel v last Zveze. Vsled tega je sledila tudi razširitev uredništva, o čemur je zvezno vodstvo obvestilo vsa društva. Upamo, da bo naša emigracija pozdravila to deistvo, ki je bilo davna želja vse emigracije in da se bodo vsi naši naročniki, čitatelji in prijatelji — z eno besedo vsi naši emigranti — še močneje oprijeli svojega glasila in se zbrali okoli njega ter težili za tem, da ga ne samo obdrže še naprej, temveč da mu tudi omogočijo še močnejši pole.

IZJAVA G. BRUMNIČA

Povodom našega izvještaja o skupštini »Istre« u broju od 19. siječnja g. Brumnič nas moli, da objavimo, da je njegova kandidatura na drugoj listi došena bez njegova znanja i privole.

IZ KRANJA

Kranj — V soboto dne 13. t. m. je imelo primorsko društvo »Sloga« v Kranju na Stari Pošti lepo uspešno družabni večer s plesom katerega se je članstvo in naklonjeno občinstvo v prav lepem številu udeležilo.

BEOGRADSKI NOGOMETNI KLUB »ISTRA« GOSTOVAO U OSIJEKU

Osijek — U Osijeku je u nedjelju gostovao beogradske klub »Istra« nastupivši protiv osječke »Slavije«. Iako klub »Istra« (nekadašnja »Čuvarica«) nije postavljena od istarske momčadi drago nam je kad čujemo da se i ovdješnja društva barem u imenu spomenu naše Istre. Utakmica je završila rezultatom 4:2 u korist »Slavije«.

ZAGREBAČKA »CONCORDIA« GOSTOVALA JE NA RIJECI

Zagreb — Prošle nedjelje gostovala je na Rijeci momčad zagrebačkog sportskog kluba »Concordia« i odigrala utakmicu s tamošnjim klubom »Fiumana«. Rezultat je bio 2:1 u korist riječke »Fiumane«.

IZVOZ NAŠEG DRVA U ITALIJU

Zagreb — Prema statističkim podacima u prošloj je godini Italija bila najveći kupac našeg drva. Od izvezenih 1.299.455 tona u vrijednosti od 1.121.200.000 dinara u Italiju je izvezeno oko 27%. Nakon Italije slijedi Njemačka sa 14 posto, Engleska sa 11 posto i Mađarska sa 10 posto. Ostalo drvo izvezeno je u 20 raznih drugih država. Što se drva tiče vidimo dakle, da je Italija, koja u drvu oduvijek oskudijeva u prvom redu upućena na nas a da joj i cijena našeg drva najvećma odgovara.

SMRT

Topolc, januarja 1940. — (***) Prejtni teden je umrl nenadne smrti Anton Batista iz naše vasi. Bil je po opravkih v Trnovem in ko se je vračal domov, ga je pri železnem mostu zadela kap ter je na mestu izdihnil. Pokojni je bil star komaj 51 let in zapušta ženo z 10 nepreskrbljenimi otroki.

9. januarja je umrla v Ilirski Bistrici Marija Samsa (p. d. Skuda) žena kolarja. Pokojnim blag spomin. žalujočim naše sožalje!

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJ

(Nastavak)

Sunce su obožavali svi narodi krfsko-mikenske kulture, pa i Egipćani i stari Orijent uopće.

Znači da su Slaveni došli s tim skarbajom na Rujanu već sa istoka u nepoznato doba.

Sunčeva su braća mnogobrojna: Triglav, bog svijetla zemaljskog tj. neke vrsti naš Marduk, zatim Perun, bog gromovnik (Perun osobito čašćen u Bugarskoj u noveli Georgija Rajčeva nalazim ove stihove posvećene najmilijem i svetom cvijeću boga Peruna peruniki, čijim se nazivom kite naše djevojke: »Poranila mlada moma Peruna — Bele sude naramila — Beli Dunav pohodila!«). — Kod nas imademo pjesmu peruniki: »Peruniko moja lipo cviče moje. Va tebe djevojke se mi nadi goje«. — Uz Peruna: Daždug, bog kiše i vode brat Moevja ili Morja, našega Poseidona, mora. — Kćerka boga Dažduga je Veselka, Božja duga, koja navještuje veselo lice Dažduga, koji se namrgodio bio. — Zatim Hrs (bog poljoprivrede, kojemu je posvećeno selo Hrsina u Gorskom kotaru). Uz ovoga bog govedarstva i ovčarstva: Volos ili Veles, kojemu su posvećeni nazivi grada Velesa u Mačedoniji i Voloskog u Istri.

»Sedet Hrs v lese spod lipi Na njo že solovulj pesmu svoju spevaet,

Iže bo ob levo jago pleso* srebrnit se, Na nebeseh slnce zlatno sjat se. Sedet Hrs i san ošte jemu vezajet Ubo zelo strašna podoba jemu spat ne dat

Na hlmu tagda Svaroga videt Jakože sadi ronkom iskobenit I pastiri po hlmu razganjaet.«

Svudavidova i Triglavova sestra je zvijezda Danica:

»Oj Danice, oj sestrice Podaj meni svitlost tvoju, Da narišin mladost moj!«

zvijezda Termuntana:

»A jena sama san Ne svitli dale až do zore Sama je sebje svitlost zela.«

U kratko rečeno: kozmogonija i kozmologija Slavena jest ista kao kod Orijentalaca. U Vinodolu je jedna planina zove se Nergal. To je naziv boga smrti i podzemnog svijeta. Inače u većini obožavanje planeta. Naš Perun je neke vrsti Tešub hatidski sa munjama u rukama i sjekrom. — Naša nabo jest orijentalno Naba (naba = nebo, mjesec od mensura = mjera). — Mjesec je također brat Svudavidov.

Oj miseč moj stari vojače Pri tobe se meni putovati (ili lipo vojevati)

* pleso = jezero.

Putovati do Budima grada.

Na Budimu troja su mi vrata:

Na prvima spod vinca divojka,

Na drugima mlada udovica,

A na tretim mlad junak neženjen.

Od zemaljskih bogova uz Babu (božicu zemlje) kod Slavena poštovana je osobito Gera (hora, gora).

»Plači gora le sestra

Dvata da plačime.

Ti za tvoja listja gora

Jas za mojta mlados.

Prolet kje dojt gora le sestra

Listja kje tvoja se vratit,

A mojta mlados gora le sestra

Nikad se ne kje vratit.«

(Iz Ohrida)

te

»Ajde slnce zajde medju dve planine,

Nane mori, medju dve planine.

Ajd u planine zelena livada

Nane mori zelena livada.

Ajde u livada dva bela čadora

Nane mori dva bela čadora.«

(Iz Tetova iz zbirke prof. Kiselinovića)

slično naša istarsko-primorska:

»Sunce zajde meju dvi planini

Mej planinah jena voda hladna.

Pokraj vode zelena livada.

Na livadi zeleni se trava,

A na travi moja juba leži

Od ljubavi od teške bolesti.«

Uz to je Slaveni osobito kao svim

Orijentalcima mio najčudesniji elemenat i najveličanstveniji: More.

To je orijentalni bog Ee, kod Grka Poseidon.

»Aj more duboko, ti moja radosti

Po tebi meni plovi cvit, cvit moje mladosti.«

Dakle čovjek kad prvi put vidi more imade da svu pažnju svrati na njegovu dubinu, širinu i nepreglednu daljinu. — I čuva ga kao rodjeno oko:

»Ustani divojko, stan mi se divojko,

Stan mi se divojko da gremo mi vidit,

Da gremo mi vidit je l' more do kraja.

Da ne ostanemo prez našega raja!«

*

I taj raj Slaveni nada sve zavolješe.

Samo im bijaše čudno da morske klisure (grote) nisu »obljoki«, da nisu okrugle kao malo kamenje, kao bale na žalu

kakve su imali oko Labe i Spreve u Njemačkoj odnosno orda u svojoj domovini.

Oko Buzešćine i sada svaki kamen nazivlju »obljok«. (Vidi »Istru« božićni broj 1937: Koku je šovešćić Haja jenega ubiju.)

te nedaleko čudno im se činilo kako može rasti stablo na obali morskog.

»Lipo mi je doli poli mora.

Kadi mi ni driva bi javora —

Prišla mi je Mare kitice lomiti,

Va nu svetu vodu šla jih je močiti!«

*

... Ča se ono posrid mora bili?

Il su vali il mladi mornari?

Nit su vali nit mladi mornari,

Leh je ono mlo drago moje!«

*

»More moje ča dobra uživaš?

Ti uživaš tilo brajna moga!«

*

»Da je poje ča je ono more,

Se b' divojke kopačice bile,

Bašalak bi po poju sadile«

*

»Sunce moje i zelena travo

Povij meni di je moje drago?

(Nastavit će se)

Odgovorni urednik: ERNEST RATETIĆ. Krajiška ul. 12. — Vlasnik i izdavač: Savez jugosl. emigrantskih udruženja, Masarykova ul. 28a, II. — Broj telefona 67-80 »Istra« izlazi svakog tjeđna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata za cijelu godinu 48 D, za pola godine 24 D, za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Tisak: Jugoslovenska Štampa d. d., Zagreb, Masarykova ul. 28a. — Za tiskaru odgovara: Rudolf Polanovič, Ilica br. 131. — Rukopisi se ne vraćaju.